

Taina Leikas, Pauliina Valkonen

Autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen tukeminen päiväkotiympäristössä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimintaterapeutti AMK

Toimintaterapian koulutusohjelma

Opinnäytetyö

28.1.2013

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Taina Leikas, Pauliina Valkonen Autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen tukeminen päiväkotiympäristössä 52 sivua + 2 liitettä 28.1.2013
Tutkinto	Toimintaterapeutti AMK
Koulutusohjelma	Toimintaterapian koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	lehtori Kaija Kekäläinen lehtori Sanna Piikki
<p>Opinnäytetyön aiheena on 3-6-vuotiaiden autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukeminen päiväkotiympäristössä. Työn tarkoituksena on kerätä näyttöön perustuvaa, ajankoh- taista tietoa keinoista tukea näitä lapsia päiväkotiympäristössä käytettävissä olevilla re- sursseilla. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Helsingissä toimivan Puotilan päiväkodin integroidun erityisryhmän kanssa. Lisäksi työhön on haastateltu kahta toimintaterapeuttia, joilla on kokemusta autismin kirjon lasten kanssa työskentelystä. Opinnäytetyön tiedonke- ruumenetelminä ovat olleet kirjallisuuskatsaus ja teemahaastattelu.</p> <p>Näyttöön perustuva tieto on kerätty systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteiden mukaan. Kirjallisuuskatsaus analysoitiin aineistolähtöisen analyysin avulla. Kirjallisuuskat- sauksesta saadun aineiston pohjalta on toteutettu teemahaastattelu, jonka tulokset on analysoitu teorialähtöisesti. Teemahaastattelu tehtiin kahdelle toimintaterapeutille.</p> <p>Kirjallisuuskatsaukseen kuuluvista tutkimuksista esille nousseita vuorovaikutuksen tukemi- sen keinoja olivat autismin kirjon lasten ikäoveriryhmä, ympäristö, toisto, kehotukset ja vihjeet, mallittaminen ja asiakaslähtöisyys. Teemahaastattelusta ilmeni, että nämä keinot näkyvät haastateltujen toimintaterapeuttien käytännön työssä. Lisäksi toimintaterapeutit korostivat autismin kirjon lapsen kuntoutuksen yksilöllisyyttä sekä perehtymistä lapsen näkyvän käyttäytymisen taustalla oleviin tekijöihin. Kirjallisuuskatsauksen tulokset toivat vahvistusta sille, että toimintaterapeuttien työssään käyttämiä vuorovaikutuksen keinoja on tutkittu. Suurimmalla osalla interventioista, joissa niitä käytettiin, on ollut positiivisia vaiku- tuksia autismin kirjon lasten vuorovaikutukseen.</p> <p>Opinnäytetyön jatkokehittämisideana voisi olla kartoittaa päiväkodin henkilökunnan koke- muksia yhteistyöstä toimintaterapeuttien kanssa autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisessa.</p>	
Avainsanat	Autismin kirjo, lapset, vuorovaikutus, päiväkotiympäristö

Author(s) Title Number of Pages Date	Taina Leikas, Pauliina Valkonen Supporting interaction of a child with an autism spectrum disorder in kindergarten environment 52 pages + 2 appendices 28 January 2013
Degree	Bachelor of Healthcare
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation option	
Instructor(s)	Kaija Kekäläinen, Senior Lecturer Sanna Piikki, Senior Lecturer
<p>The subject of this thesis was to find ways of supporting interaction of 3-6-year old children with autism spectrum disorder in kindergarten environment and with its resources. The aim of this study was to find current, evidence based information about ways of supporting these children in different interactive situations. This thesis was created in co-operation with an integrated special group operating in Puotila kindergarten in Helsinki and with two occupational therapists that have experience of working with autistic children. The information gathering methods were a literature review and a theme interview.</p> <p>Evidence-based information was gathered with the help of a literature review that was carried out within principles of a systematic review. The data of the literature review was analyzed by using a qualitative content analysis. The subjects of the theme interview were chosen based on the data gathered from the literature review. Results of theme interview were analyzed with theory based data analysis.</p> <p>Themes that came up from the literature review were; using a peer group, utilizing environmental factors, using prompts and hints, modeling, repetition and using a customer oriented approach. During the theme interview turned out that these themes were used by occupational therapists in their daily work. In addition, therapists emphasized individuality of a child's rehabilitation and familiarization with backgrounds of a child's visible behavior during the interview. Results of literature review confirmed that there is research about methods that occupational therapists are using to support social interaction. The majority of interventions used had positive impacts on interaction of children with autism spectrum disorder.</p> <p>A future direction for research could be surveying experiences of kindergarten personnel in co-operation with occupational therapists on supporting interaction of children with autism spectrum disorder.</p>	
Keywords	Autism spectrum disorder, children, interaction, kindergarten environment

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön yhteistyökumppani	4
3	Lapsen vuorovaikutuksen tukeminen toimintaterapiassa	5
3.1	Toimintaterapia-arviointi ja terapia	5
3.2	Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys	6
4	Autismin diagnosointi, kuntoutus ja etiologia	8
4.1	Autismin diagnosointi ja kuntoutus	8
4.2	Autismin etiologia	9
5	Autismin kirjon lasten vuorovaikutus	12
5.1	Vuorovaikutuksen kehittyminen normaalisti kehittyvillä lapsilla	12
5.2	Vuorovaikutuksen haasteet autismin kirjon lapsilla	13
5.2.1	Puheen tuottaminen	13
5.2.2	Puheen ymmärtäminen	14
5.2.3	Sosiaaliset tunteetaidot	15
6	Opinnäytetyöprosessi	17
6.1	Tutkimuskysymykset	17
6.2	Prosessin kulku ja aineiston keruu	17
7	Kirjallisuuskatsaus	19
7.1	Kirjallisuuskatsauksen hakusanojen valinta	20
7.2	Kirjallisuuskatsauksen sisällönanalyysi	22
7.3	Tutkimusartikkeleiden esittely	24
7.4	Kirjallisuuskatsauksen tulokset ja vertailu	31
8	Teemahaastattelu	34
8.1	Teemahaastattelun sisällönanalyysi	34
8.2	Teemahaastattelun tulokset	36
9	Tulokset ja johtopäätökset	42
10	Pohdinta	45

Liitteet

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksen tutkimusartikkelit

Liite 2. Teemahaastattelurunko

1 Johdanto

Autismi on aiheena ollut viime aikoina esillä useissa tieteellisissä tutkimuksissa. Viime vuosikymmenellä on julkaistu tutkimuksia, joissa on todettu autismediagnoosien lukumäärän olevan maailmanlaajuisesti kasvussa. Yhdysvalloissa aiheetta on tutkinut esimerkiksi Paul T. Shattuck. Hänen vuonna 2006 *Pediatrics* -lehdessä julkaisemansa artikkelin mukaan autismediagnoosit ovat yleistyneet 6–11-vuotiailla lapsilla, jotka ovat erityisopetuksessa. Yhdysvalloissa vuonna 1994 autismikirjioon kuuluvia henkilöitä oli erityisopetuksessa 0,06 prosenttia väestöstä ja 2003 heitä oli 0,31 prosenttia. Shattuckin mukaan kasvun syynä on todennäköisesti muutos autismin diagnosointitavassa. Autismediagnoosi on tullut tunnetummaksi ja tämän seurauksena esimerkiksi oppimisvaikeuksien diagnosointi on vähentynyt autismediagnoosien määrän kasvaessa. (Shattuck 2006: 1028.)

Suomessa autismin yleisyyttä on käsitellyt Marko Kielinen väitöskirjassaan *Autism in Northern Finland: A prevalence, follow-up and descriptive study of children and adolescents with autistic disorder*. Kielisen tutkimuksen mukaan autismikirjioon kuuluvien henkilöiden määrä on Pohjois-Suomessa nelinkertaistunut verrattuna 16 vuotta sitten tehtyyn tutkimukseen. Myös Kielisen mukaan syynä on todennäköisesti diagnostisten kriteerien laajeneminen. (Kielinen 2005.)

Myös autismin kirjon lasten kuntoutus on ollut viime aikoina esillä. Toukokuusta joulukuuhun 2012 on ollut käynnissä laaja kyselytutkimushanke koskien eurooppalaisten autismin kirjon lasten kuntoutus- ja kasvatuspalveluita. Tutkimuksen toteutti Euroopan Tiedesäätiön rahoittama verkosto COST Action ESSEA (Enhancing the Scientific Study of Early Autism). Kyseessä oli ensimmäinen eurooppalainen kysely aiheesta. Tarkoituksena oli selvittää 6-vuotiaiden ja sitä nuorempien autismin kirjon lasten saamia palveluita kahdessakymmenessä Euroopan maassa, mukaan lukien Suomessa. Kysely toteutettiin verkkolomakkeella ja se oli tarkoitettu vanhemmille, joilla on 6-vuotias tai sitä nuorempi autistisesti käyttäytyvä lapsi. (Autismi- ja Aspergerliitto ry n.d..)

Aihe on ollut esillä Suomessa myös muissa kuin tieteellisissä julkaisuissa. Vuonna 2012 autismista kirjoittivat muun muassa Helsingin Sanomat, Taloussanomat, Aamulehti ja Iltasanomat. Helsingin Sanomien 21.5.2012 julkaiseman artikkelin mukaan vanhempien korkea ikä voi lisätä lapsen autismiriskiä. Karoliinisen instituutin ja Lontoon

King's Collegen tutkijat kävivät läpi 16 tutkimusta, joissa käsiteltiin erilaisia autismitapauksia. Katsauksen mukaan yli 35-vuotiailla synnyttäjillä on 30 prosenttia suurempi riski saada autismin kirjon lapsi kuin muilla äideillä. Myös isän korkea ikä lisää autismiriskiä. (Helsingin Sanomien arkisto 2012.)

Samaa aihetta on käsitelty Aamulehden artikkeleissa ”Autismin taustalla on geeniverkoston vaurioituminen” 10.2.2012 (Aamulehti 2012) sekä ”Tutkimus: Liikennesaasteet lisäävät autismin vaaraa - Riski jo odotusaikana” 27.11.2012 (Aamulehti 2012). Taloussanomat esittelee tutkimuksen, jonka mukaan glukoosi-fruktoosisiirapin runsas käyttö voi olla yhteydessä autismiin (Taloussanomat 2012). Ilta-Sanomien artikkelissa kerrotaan Frederik Coltingin 2011 julkaisemasta kirjasta, jonka mukaan raakamaidon juominen voisi estää autismia (Ilta-Sanomat 2012).

Myös autismilla ja nuorten syrjäytymisellä on havaittu yhteyksiä. Helsingin Sanomien mielipidekirjoituspalstalla 24.9.2012 Neurologian ja lastenneurologian erikoislääkäri Matti Iivanainen kirjoitti, että neurologiset häiriöt, kuten autismin kirjon sairaudet, dysfasia ja oppimisvaikeudet ovat yhteydessä nuoruusiän syrjäytymiseen. Iivanaisen mukaan muun muassa varhainen puuttuminen, tuki ja yksilöllisesti räätälöity kuntoutus ovat tärkeitä. (Helsingin Sanomien arkisto 2012.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koota tietoa autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista, joita on mahdollista soveltaa päiväkotiympäristöön ja toteuttaa sen resursseilla. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: Millä tutkituilla keinoilla voidaan tukea 3–6-vuotiaan autismin kirjon lapsen vuorovaikutusta päiväkotiympäristössä? Miten nämä kirjallisuuskatsauksesta nousseet vuorovaikutuksen tukemisen keinot näkyvät toimintaterapeuttien käytännön työssä autismin kirjon lasten kanssa? Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta kirjallisuuskatsauksen avulla, jonka tarkoituksena oli koota aiheesta uusinta tutkimustietoa. Toiseen tutkimuskysymykseen etsittiin vastausta haastatteleamalla kahta toimintaterapeuttia kirjallisuuskatsauksesta nousseiden teemojen pohjalta. Teemahaastattelun tarkoituksena oli selvittää, miten nämä vuorovaikutuksen tukemisen keinot näkyvät autismin kirjon lasten käytännön toimintaterapiassa. Käytämme opinnäytetyössämme selkeyden vuoksi termiä autismin kirjon lapsi viitatessamme lapsiin, joilla ilmenee erilaisia autistisia piirteitä.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Puotilan päiväkodin integroidun erityisryhmän erityislastentarhanopettajien kanssa. Opinnäytetyön kautta erityislastentarhanopettajat saavat uusinta tutkimustietoa autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista, jonka avulla he voivat tehokkaalla tavalla tukea lasten vuorovaikutusaloitteita ja -vasteita. Tällöin työn tuloksista hyötyvät etenkin autismin kirjon lapset. Päiväkodissa ei tällä hetkellä käy kiertävää toimintaterapeuttia. Teemahaastattelun kautta päiväkodin henkilökunta saa tietoa siitä, millä toimintaterapian keinoilla voidaan tukea autismin kirjon lasten vuorovaikutusta.

Kirjallisuuskatsauksen aineisto koostui yhdeksästä tutkimusartikkelista. Nämä artikkelit ovat peräisin erilaisista terveys-, lääke- ja hoitotieteen sähköisistä tietokannoista ja ne valittiin ensimmäisen tutkimuskysymyksen perusteella. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen toteutettiin teemahaastattelu tutkimusartikkeleista nousseiden aiheiden pohjalta. Kahta autismin kirjon lasten kanssa työskentelevää toimintaterapeuttia, Mira Lönnqvistiä ja Anna-Maria Seppästä haastateltiin siitä, miten nämä teemat näkyvät heidän käytännön työssään tämän asiakasryhmän kanssa.

Työtämme ohjaavaksi viitekehyyksi valikoitui sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys. Viitekehystä käytetään lasten toimintaterapiaprosessien ja arviointien tukena etenkin lasten kanssa, joilla on hankaluuksia osallistua sosiaalisiin tilanteisiin. (Olsson 2010: 306.) Nämä vaikeudet ovat tyypillisiä autistisille lapsille (Gillberg 1999: 15–16). Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys näkyy työn teoriaosuudessa ja siihen on peilattu työn tuloksia.

2 Opinnäytetyön yhteistyökumppani

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Puotilan päiväkodin integroidun erityisryhmän erityislastentarhanopettajien kanssa. Heillä on monien vuosien kokemus autismin kirjon lasten kanssa toimimisesta, joten he olivat kiinnostuneita autismia koskevan perustiedon sijaan uusimmasta tutkimustiedosta, jota heidän olisi mahdollisuus peilata aiempiin käytäntöihinsä. He halusivat tutkittua tietoa konkreettisista keinoista, joilla autistisia piirteitä omaavien lasten vuorovaikutusta olisi mahdollista tukea päiväkodissa.

Puotilan päiväkodin integroidussa erityisryhmässä on kaksitoista 3–6-vuotiasta lasta, joista viisi tarvitsee erityistä tukea ja kuntoutusta. Ryhmässä on tällä hetkellä yksi lapsi, jolla on havaittu autistisia piirteitä. Ryhmän henkilökuntaan kuuluu kaksi erityislastentarhanopettajaa, lastenhoitaja ja erityisavustaja. Integroidussa erityisryhmässä painotetaan kielellisten valmiuksien vahvistumista ja sosiaalisten taitojen kehittämistä. Kuvia ja tukiviittomia käytetään puheen tuottamisen ja ymmärtämisen tukena. (Helsingin kaupunki 2012.) Tällaiseen päiväkotiryhmään sijoitetaan erityistä tukea tarvitsevia lapsia, joiden systemaattinen tukeminen edellyttää laajempaa erityispedagogista osaamista kuin tavallisessa päivähoitossa on mahdollista tarjota. (Helsingin kaupunki 2010.)

3 Lapsen vuorovaikutuksen tukeminen toimintaterapiassa

Toimintaterapia on kuntoutusta, jonka tavoitteena on edistää asiakkaan itsenäisyyttä hänen omassa arjessaan ja toiminnassaan. Toimintaterapia perustuu toiminnan terapeuttiseen käyttöön sekä toimintaterapeutin ja asiakkaan väliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. (Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2012). Lapsen sosiaalisen osallistumisen edistäminen on tärkeä osa käytännön toimintaterapiaa. Eri kehitystasojen ja toiminnallisten tavoitteiden saavuttaminen on tulosta lapsen ja hänen ympäristönsä välisestä vuorovaikutuksesta. Sosiaaliset suhteet ovat tärkeä osa tätä ympäristöä. Lapsen ja hänen sosiaalisen ympäristönsä yhteisvaikutuksen tarkastelu auttaa toimintaterapeuttia kartoittamaan hänen elämänlaatuaan ja osallistumistaan näihin sosiaalisiin konteksteihin. (Case-Smith – O’Brian 2010: 404; Rigby – Rodger 2006: 182.)

3.1 Toimintaterapia-arviointi ja terapia

Sosiaalisia taitoja, joita toimintaterapeutti arvioi, ovat esimerkiksi katsekontaktin luominen keskustelun aikana, sanattoman vuorovaikutuksen ymmärtäminen, vuorottelu ja jakaminen, puhuminen muiden kanssa heidän mielenkiinnon kohteistaan, sopivan etäisyyden ymmärtäminen vuorovaikutuksen aikana ja ystävyyssuhteiden luominen. Toimintaterapeutit voivat valita arviointivälineiksi menetelmiä, joissa keskitytään arvioimaan pelkästään sosiaalista vaikeutta tai menetelmiä, jotka sisältävät tämän lisäksi myös muita osa-alueita. Lisäksi on mahdollista valita menetelmiä, jotka on tarkoitettu erityisesti autismikirjon henkilöille. Toimintaterapeuttien käyttämiä arviointimenetelmiä ovat esimerkiksi Canadian Occupational Performance Measure (COPM), School Function Assessment (SFA), Vineland Adaptive Behavior Scales, 2nd Edition (VABS-II) ja School Social Skills Rating Scale. (Hilton 2010: 336–338.)

Autismin kirjon lapsen toimintaterapiaan voi kuulua esimerkiksi sensorisen integraation terapiaa sekä arjen toiminnoissa tarvittavien taitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittelua (Case-Smith – O’Brian 2010: 414). Toimintaterapeutit käyttävät terapiamenetelminä esimerkiksi sosiaalisia tarinoita, ajatuksenlukuharjoituksia, videokuvausta, tunteiden esittämistä, voimakortteja, erilaisia asteikoita ja sosiaalisia taitoja kehittäviä ryhmiä. Sosiaalisella tarinalla tarkoitetaan lyhyttä, yksilölliseen tarpeeseen kirjoitettua kertomusta, joka auttaa lasta ymmärtämään jotain tiettyä sosiaalista tilannetta, käsitettä tai

taitoa. Menetelmän tarkoituksena on auttaa lapsia, joilla on taipumus ymmärtää asiat kirjaimellisesti, voittamaan pelkojaan sekä kehittämään rutiinejaan ja oppimaan uusia sosiaalisia taitoja. Ajatustenlukuharjoitusten tarkoituksena on opettaa lapsia tunnistamaan toisten ihmisten tunnetiloja ja ymmärtämään, että ihmiset katsovat asioita erilaisista näkökulmista. Videokuvauksen tarkoituksena on auttaa autistista lasta tunnistamaan videon avulla sanatonta viestintää. Tunteiden esittämisen harjoituksessa lapset esittävät vuorotellen jotain tunnetta muiden arvatessa, mikä se on. Voimakortit antavat lapselle vihjeitä, miten toimia erilaisissa tilanteissa. Asteikoiden avulla lapsi voi tunnistaa ja kuvata tunteidensa tasoja ja käyttäytymistään. Sosiaalisia taitoja kehittävien ryhmien tarkoituksena on edistää lapsen suhteita ikätovereihin. (Hilton 2010: 340–351; Satakunnan AUNE – hanke nd..)

3.2 Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys

Työtä ohjaavaksi viitekehyykseksi valikoitui sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys. Toimintaterapeutit käyttävät tätä viitekehystä terapia- ja arviointityön pohjalla lasten kanssa, joilla on fyysisistä tai psyykkisistä vaikeuksista johtuvia sosiaalisen osallistumisen ongelmia. (Olson 2010: 306.) Viitekehys korostaa lapsen sosiaalisen kehityksen tärkeyttä ja sitä, miten lapsen varhaiset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat hänen sosiaaliseen osallistumiseen liittyvien taitojensa ja tottumustensa kehittymiseen. (Olson 2010: 307.) Viitekehys sopii opinnäytetyön taustateoriaksi, koska nämä varhaiset vuorovaikutussuhteet kehittyvät kotiympäristön lisäksi päiväkotiympäristössä, jossa lastentarhanopettajilla on mahdollisuus vaikuttaa niihin.

Sosiaalisella osallistumisella tarkoitetaan joukkoa järjestäytyneitä käyttäytymismalleja, jotka ovat tyypillisiä tietyssä sosiaalisessa asemassa olevalle yksilölle. (Olson 2010: 306). Yhteiskunnan rakenne, sen arvot ja toimintamallit vaikuttavat yksilön ja hänen lähiyhteisöjensä elämään (Launonen 2007: 7). Länsimaisessa yhteiskunnassa lasten sosiaalinen osallistuminen edellyttää heiltä näitä käyttäytymismalleja, jotta heillä on mahdollisuus osallistua perhe-elämään ja olla osana kouluympäristöjä ja eri yhteisöjen toimintaa (Olson 2010: 306).

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys perustuu hankintateorioihin ja käyttäytymistieteellisiin teorioihin, jotka kuvaavat sitä, kuinka lapsi oppii osallistumaan tehokkaasti sosiaalisiin tilanteisiin ja kuinka olisi mahdollista edistää sosiaaliseen osallistumisen edellyttämien taitojen kehittymistä. Lapsen taitoja, tapoja ja rutiineita tarkastel-

laan viitekehyksessä siitä näkökulmasta, miten ne vaikuttavat ystävyys-suhteisiin ja vuorovaikutukseen samanikäisten lasten kanssa varhaisessa ja varsinaisessa lapsuudessa. (Olson 2010: 307.) Lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana kehittyy perusta, jonka varaan kommunikaation ja kielen kehitys rakentuu. Lapsi suuntautuu heti syntymänsä jälkeen sosiaalisesti ympäristöönsä, minkä seurauksena vuorovaikutus alkaa kehittyä. Vuorovaikutuksen kehittyminen on puolestaan kognitiivisen kehityksen edellytys. (Siikanen 2001: 49.) Sosiaalisen suuntautumisen vähyys varhaiskehityksen vaiheessa voi hidastaa pysyvien vuorovaikutuskokemusten muodostumista (Hyrkkö 2001: 36).

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehysten teoriapohja korostaa kolmen osa-alueen merkitystä lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Näitä osa-alueita ovat huoltajan ja lapsen välinen vuorovaikutus, tapojen ja rutiinien kehittyminen ja kavereiden kanssa toimiminen. Viitekehyksessä huoltajilla tarkoitetaan myös lasten vanhempien lisäksi toissijaisia huoltajia, joita ovat esimerkiksi lasten opettajat. Viitekehys määrittelee seitsemän toimintakykyyn vaikuttavaa tekijää: temperamentin sopeutuminen, tunnesäätely, perheen tavat ja rutiinit, kotiympäristö, kouluympäristö, kaverympäristö ja kavereiden kanssa toimiminen. (Olson 2010: 318–323.)

4 Autismin diagnosointi, kuntoutus ja etiologia

Autismin kirjon (ASD) kuuluvat autistinen oireyhtymä, Aspergerin ja Rettin oireyhtymät, disintegratiivinen kehityshäiriö sekä laaja-alainen kehityshäiriö (Autismi- ja Aspergerliitto ry n.d.). Autismi on keskushermoston neurobiologinen kehityshäiriö, joka ilmenee aistitiedon vastaanottamisen ja käsittelyn poikkeavuutena. Lapsen autistiset piirteet huomataan usein, kun lapsen odotetaan alkavan puhumaan ja opettelemaan vuorovaikutusta. (Asperger- ja Autismiliitto ry – Aune-hanke – Vaalijalan kuntayhtymä – Vammaispalveluiden turvaaminen rakennemuutoksen oloissa -hanke 2007.) Suomessa autismin kirjon henkilöitä on noin 50 000 (Autismi- ja Aspergerliitto ry ym. 2007).

Autismin kognitiivista kehitystä on pyritty selittämään kolmen teorian avulla. Mielenteorian mukaan autismin kirjon lapsen on usein hankala käsittää toisen ihmisen uskomuksia, aikomuksia ja tuntemuksia. Tämä aiheuttaa muun muassa vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kielen ymmärtämisen ja käytön ongelmia. Sentraalisen koherenssiteorian mukaan oireiden syynä on kokonaisuusien hahmottamisen vaikeus. Eksekutiivisen teorian mukaan autismin kirjon lapsilla on vaikeuksia toiminnanohjauksessa. Vaikeudet näkyvät muun muassa toiminnan suunnittelussa ja suunnitelman toteutuksessa, tarkkaavaisuuden suuntaamisessa ja ylläpidossa sekä tehdyn toiminnan arvioinnissa. (Kerola ym. 2009: 23–24.)

4.1 Autismin diagnosointi ja kuntoutus

Autismi diagnosoidaan useimmiten lapsen ollessa 2–5-vuotias. Erikoislääkäri sekä moniammatillinen tiimi arvioi lapsen käyttäytymistä keskittyen sosiaalisen kanssakäymisen, kommunikoinnin, poikkeavan käyttäytymisen sekä poikkeavien aistitoimintojen osa-alueisiin. (Autismi- ja Aspergerliitto ry ym. 2007.) Autismi on haastava diagnosoida, sillä kaikki lapset eivät oireile varhaiskehityskaudella tai oireet ovat vähäisiä (Gillberg 1999: 19). Ei ole myöskään olemassa lääketieteellistä testiä, jolla voitaisiin nimenomaan tutkia, onko lapsella autismin oireyhtymää. Erilaisilla tutkimusmenetelmillä, kuten laboratoriotutkimuksilla, röntgenkuvauksilla, neurofysiologisilla tutkimuksilla ja kromosomianalyyseillä on kuitenkin mahdollista sulkea pois erilaisten neurologisten sairauksien mahdollisuus, joihin voi liittyä autistista käyttäytymistä. (Korpela 2004: 204.) Haasteita diagnoosin teossa ovat oireiston kirjon paljous, lapsen käyttäytymisen

vaihtelut eri ympäristössä ja riippuen henkilöstä, jonka kanssa hän on tekemisissä, lapsen iästä, kasvatuksesta, älykkyydestä (Räty 1998: 82).

Autismin kirjon lapsen kuntoutuksen tarkoituksena on lieventää autismista aiheutuvia haittoja. Kuntoutus on suunnitelmallista, ja se toteutetaan yhteistyössä huoltajien, lähipiirin ja autismiin perehtyneiden, lapsen tuntevien ammattilaisten kanssa. Kuntoutussuunnitelmat tehdään lapsen diagnosoineen tahon tutkimusten perusteella yhteistyössä perheiden, päiväkotien, koulujen kanssa. Kuntoutus on suuremmaksi osaksi arjen harjoittelua esimerkiksi kotona, päiväkodissa, koulussa ja vapaa-ajan toimintojen aikana. (Autismi- ja Aspergerliitto n.d.)

Lapsen neurologinen kehitys on peruste autismikuntoutuksen varhaiseen aloittamiseen. Varhaislapsuudessa järjestetty hyvä opetus luo aivoihin neurologisia yhteyksiä, joiden muodostaminen myöhemmässä kehitysvaiheessa olisi hitaampaa ja vaatisi paljon enemmän toistoja ja harjoittelua. Mikäli varhaiskuntoutuksessa ei opeteta lapselle sosiaalisia käyttäytymismalleja, tämä voi näkyä myöhemmin ikävuosina lapsen haasteellisena käyttäytymisenä, kuten esimerkiksi äärimmäisenä impulsiivisuutena tai passiivisuutena. (Kerola – Kujanpää – Timonen 2009: 23, 217.)

4.2 Autismin etiologia

Kommunikoinnin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat sekä käyttäytymisvaikeudet ovat ominaisia autistisille lapsille. Kommunikointiongelmat näkyvät kielen- ja eleiden ymmärtämisen vaikeutena sekä kielellisen ja ei-kielellisen itseilmaisun hankaluutena. Käyttäytymishäiriöt voivat ilmetä esimerkiksi erikoisina tapoina tai poikkeavana leikkinä. (Gillberg 1999: 15–16; Autismi- ja Aspergerliitto ry ym. 2007.) Autismin kirjon lapsilla on myös hankala ymmärtää, mitä muut ajattelevat ja tuntevat (Autismi- ja Aspergerliitto ry ym. 2007).

Poikkeava reagointi aistiärsykkeisiin, kuten aistien yli- tai aliherkkyys on hyvin tyypillistä autistisille lapsille (Kerola – Kujanpää – Timonen 2000: 73). Aistiongelmia voi olla kaikilla aistialueilla, mutta suurimmalla osalla autisteista ongelmat ovat tunto-, näkö- ja kuuloaistissa. Lapsen aistiongelmat tulee ottaa huomioon vähentämällä lasta liiallisesti ärsyttäviä ja ahdistavia elementtejä niin vähin kuin mahdollista. Ympäristön häly vaike-

uttaa lapsen kykyä oppia ja keskittyä eikä lapsella ole mahdollisuutta tuntea oloaan turvalliseksi. (Kerola ym. 2000: 73,86.)

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan lapsen koti- ja kouluympäristö tarjoavat parhaimmillaan turvallisuutta, varmuutta, tukea sekä kehitykseen tarvitsemää virikkeitä lapselle (Olson 2010: 319). Useimmiten autismin kirjon lapsen on kuitenkin hankala toimia ympäristöissä, jotka ovat virikkeellisiä ja joissa suoritetaan monia erilaisia arkipäivän toimintoja. Selkeät ympäristöt, joissa toteutetaan joitakin tiettyjä arkipäivän toimintoja, helpottavat lapsen sopeutumista. Autismi kirjon lapsilla on usein vaikeuksia hahmottaa tilaa ja itseään suhteessa siihen. Fyysisen ympäristön rakenne vaikuttaa paljon siihen, miten lapsi kykenee toimimaan siinä. (Ikonen – Suomi 1998: 168.)

Autismin kirjon lapsille ovat ominaisia rituaalit, rutiinit ja kapea-alaiset kiinnostuksen kohteet (Autismi- ja Aspergerliitto ry ym. 2007; Sourander – Aronen 2011: 556). Tämän käyttäytymisen syynä saattavat olla neurologinen juuttumistaipumus, aistiongelmien, kommunikointikyvyn puute, turvattomuuden tunne, heikot sosiaaliset taidot, stressi, fyysiset syyt, oman toiminnan ohjaamisen vaikeudet tai jokin muu yksilöllinen syy. Rutiinien ja rituaalien lisäksi autismi kirjon lapsilla voi olla liiallisia ja tilanteeseen nähden sopimattomia tunteenpurkauksia. (Kerola ym. 2009: 89.) Lapsi kokee olonsa turvottomaksi ja ahdistuneeksi, jos hän ei tule ymmärretyksi eikä pysty kertomaan, mitä ajattelee, tuntee ja haluaa. Lapsen vähäisetkin kommunikointiyritykset saattavat jäädä, kun hänen tarpeensa tulkitaan kerta toisensa jälkeen väärin. (Kerola 2009: 89 – 91.)

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan vanhemmat muokkaavat lapsen sosiaalista ympäristöä tukien tiettyjä tapoja ja rutiineja. Päivittäiseen elämään sisältyvät rutiinit edistävät sekä lapsen, että hänen vanhempiansa sosiaalista kyvykkyyttä. (Olson 2010: 307.) Muutokset rutiineissa voivat aiheuttaa ahdistusta autistisille lapsille. Siksi näiden lasten kanssa olisikin hyvä pitää yllä tiettyjä säännönmukaisuuksia ja tapoja, jotka auttavat lasta ennakoimaan tulevia tapahtumia ja toimintoja. Rituaaliset toiminnot voivat näkyä lapsella esimerkiksi kehon toistuvina liikkeinä. (Autismi- ja Aspergerliitto ry ym. 2007; Sourander – Aronen 2011: 556.)

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan perheillä, joilla on pieniä lapsia, on tyypillisesti nukkumaanmenoon liittyviä rituaaleja ja rutiineja (Olson 2010: 311). Nukahtamis- ja unihäiriöt ovat yleisiä autismi kirjon lapsilla. Nukkumaan men-

nessä säännöllinen iltarytmi voi auttaa lasta rauhoittumaan. Iän myötä uniongelmat kuitenkin yleensä helpottuvat. (Autismi- ja Aspergerliitto ry ym. 2007.)

Vaikeus kyvyssä suunnitella sekä orientoitua tulevaisuuteen hankaloittaa autismin kirjon lasten arkea. Tämä näkyy hankaluutena aloittaa asioita tai tehdä ne loppuun. Myös ajan hahmottamisen vaikeudet tuottavat haasteita arjessa selviytymisessä. Autismin kirjon lapsi saattaa esimerkiksi odottaa, että hänen tarpeensa huomioidaan heti. Ajan hahmottamisen puutteesta seuraa myös syy - seuraussuhteiden ymmärtämisen vaikeus. Tähän vaikuttaa se, että edellisten tapahtumien seurauksien muistaminen voi olla heille haastavaa. Autismin kirjon lapsi voi tarvita toiminnassa etenemiseen tukea ja muistuttelua. Myös uusien tilanteiden ennakoiminen voi olla lapselle haasteellista. Yleensä tyypillisesti kehittyneet lapset pitävät yllätyksistä, mutta autismin kirjon lasten on usein hankala kestää uusia ja jännittäviä tilanteita. He saattavat yrittää jäsentää uutta tapahtumaa esimerkiksi jatkuvalla kyselyllä. (Kerola ym. 2000: 129–132.)

5 Autismin kirjon lasten vuorovaikutus

Vuorovaikutus on ihmistenvälinen, jatkuva ja tilannesidonnainen tulkintaprosessi. Ihmiset viestittävät toisilleen tärkeitä asioita, luovat yhteyksiä toisiin ihmisiin ja vaikuttavat heihin, sekä saavat muilta palautetta omasta toiminnastaan. (Siikanen 2001: 49–50.) Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä tapoja ovat esimerkiksi huomion kiinnittäminen muihin katsekontaktin avulla ennen puhumista sekä muiden kasvojen tarkkailu tavoitteena sanattomien vihjeiden tulkitseminen henkilön avoimuudesta ja tunnetilasta (Olson 2010: 310). Toimiva vuorovaikutus kahden ihmisen välillä sisältää kolme tekijää. Ihmisten välinen vuorovaikutus edellyttää itsensä ilmaisua sekä sanattomasti että sanallisesti. Sanattoman viestin sisältämä tieto auttaa vastaanottajaa tunnistamaan ja tulkitsemaan viestiä paremmin. On myös osattava ottaa vastaan viesti henkilöltä, jonka kanssa keskustele. Vuorovaikutustilanteissa on ymmärrettävä toisen ihmisen toimintaa ja muutettava omaa toimintatapaa näiden havaintojen perusteella. Tähän tarvitaan loogista päättelyä ja ongelmanratkaisutaitoja. (Siikanen 2001: 49–50.)

5.1 Vuorovaikutuksen kehittyminen normaalisti kehittyvillä lapsilla

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan lapsen suhteet hänen ensisijaisiin huoltajiinsa varhaislapsuudessa antavat perustan hänen sosiaaliselle kehitykselleen. Lapset antavat merkityksiä omille emotionaalisille kokemuksilleen ja oppivat tunteidenhallintaan liittyviä strategioita ympäristöstä saamiensa vastareaktioiden pohjalta. Lapset myös säätelevät huoltajansa käytöstä sillä, miten vastaanottavaisia he ovat vanhempiansa yrityksille saada heidät osallistumaan vuorovaikutukseen. Tämän he tekevät lähestymällä vanhempien tarjoamia virikkeitä tai vetäytymällä niiden luota. Tämän molemminpuolisen tunteidensäätelyyn liittyvän vuorovaikutuksen kautta lapsi oppii vähitellen kuinka säädellä muiden sekä omia tunteita sosiaalisen vuorovaikutuksen aikana. (Olson 2010: 307.)

Vuorovaikutus alkaa heti syntymän jälkeen; jo pieni vauva toimii aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäristössä ja sen ihmisten kanssa (Launonen 2007: 7). Kiintymissuhteen muotoutumisen merkit ilmenevät vastasyntyneellä vauvalla, esimerkiksi itkuna, tarttumisena ja hymynä (Salo 2003: 54). Ensimmäisten viikkojen ja kuukausien ikäinen

lapsi katselee vanhempaansa tarkkaavaisesti ja saattaa matkia joitain aikuisen ilmeitä (Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d.). Puolen vuoden ikäinen vauva jokeltelee tutuille ihmisille sekä itselleen ja leluilleen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d). Ympäristö ja minä alkavat tähän aikaan eriytyä lapsen mielessä ja hänen kiinnostuksen kohteensa laajenevat. 7–9 kuukauden iässä lapsi käyttää mielekkäitä eleitä, esimerkiksi ojentaa käsivarsiaan päästäkseen syliin ja osoittaa esineitä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d). Lapsi alkaa myös tulkita tilanteiden turvallisuutta tarkkailemalla ihmisten eleitä ja ilmeitä (Hyrkkö 2001: 45). 8–9 kuukauden iässä lapsi jakaa huomiota ja oppii pyytämään asioita ojentautumalla, osoittamalla sekä katsomalla toista ihmistä (Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d).

1–2 vuoden iässä lapset eivät vielä leiki yhdessä, vaan vieretysten omia leikkejään. Näihin aikoihin lapsen ensimmäiset merkitykselliset sanat ilmaantuvat. Nämä sanat ovat yleensä lyhyitä ja liittyvät arjen ympäristöön (Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d). Lapsen lähestyessä kolmen vuoden ikää hän pystyy jo jonkin verran tunnistamaan ja ottamaan huomioon toisten tunteita. Alle kolmevuotiaat lapset eivät kuitenkaan yleensä pysty vielä vastavuoroisiin yhteisleikkeihin. 3–4 vuoden iässä lapsen on jo helpompi odottaa vuoroaan tai jakaa lelujaan. Neljävuotiaana lapsi kiinnostuu yksinkertaisista sääntöleikeistä, joukkue- ja muista peleistä. 5–6-vuotiaana lapsen ystävyysuhteet alkavat olla melko kestäviä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d..)

5.2 Vuorovaikutuksen haasteet autismin kirjon lapsilla

Autistisia piirteitä omaavilla henkilöillä erilainen sosiaalinen vuorovaikutus on tyypillistä. Tämä näkyy hankaluutena reagoida oikealla tavalla ihmisiin vuorovaikutustilanteissa. (Kerola ym. 2000: 52.)

5.2.1 Puheen tuottaminen

Kielen kehityksen viivästymät vaikuttavat kokonaiskehitykseen, oppimiseen sekä käyttäytymiseen. Autismi kirjon lapsen on hankala ymmärtää, mihin kieltä tarvitaan. Hän ajattelee, että muut tietävät saman kuin hänkin, joten tarvetta keskustella asioista ei ole. Lapsi käyttää usein mieluummin toimintaa puheen korvaamiseksi. Motorisessa kommunikaatiossa lapsi esimerkiksi juoksee pois hankalasta tilanteesta tai ohjaa kädel-

lään aikuista antamaan jotain itselleen. Tärkeää on, että puhumiseen kannustetaan ja ohjataan. (Kerola ym. 2000: 25–26, 29.)

Jo vauvana autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen kehitys voi olla poikkeavaa. Ääntelyä ja jokeltelua on vähän, se on yksitoikkoista tai puuttuu kokonaan. Puheenkehitys on yleensä lähtenyt näillä lapsilla myöhään käyntiin. (Manninen – Oesch 2001: 20.) Autismi kirjon lapsilla ensimmäiset sanat saattavat ilmaantua normaaliin aikaan, mutta jäävät vähitellen pois tai sanojen määrä ei lisäännä (Manninen – Oesch 2001: 20). Autismi kirjon lapsen kielen kehityksessä ovat tyypillisiä toistuvat kysymykset ja kaikupuhe. Kaikupuhe kertoo usein siitä, että lapsi ei ymmärrä sanaa, jota hän toistaa. Lapsi saattaa hakea jatkuvilla sanojen toistamisella tai kysymyksillä itselleen turvaa, jonka avulla hän jäsentää ympäristön sekavuutta. Vastauksien saaminen jatkuviin kysymyksiin ei ole niinkään merkityksellisiä näille lapsille, vaan kysymysten esittäminen on enimmäkseen rutiininomainen tapa. (Kerola ym. 2000: 25, 27; Manninen – Oesch 2001: 22). Myös puheen prosodiikka eli puheen sävelkulku ja sanojen painottaminen on haasteellista (Manninen – Oesch 2001: 22, 23). Monien autismi kirjon lasten puhe on monotonista. Puheessa voi kuitenkin olla paljon asiasisältöä (Kerola ym. 2000: 28).

Monille autismi kirjon lapsille puheen oma-aloitteinen tuottaminen on usein erityisen vaikeaa, mikä voi johtua myös kielellisistä lisäongelmista (Manninen – Oesch 2001: 24). Kielenkäytön ongelmat voivat liittyä esimerkiksi dyspraktiseen ongelmaan. Dyspraksiassa henkilö ei saa sanaa ääntymään, vaikka tietää sen. Puheen ongelmana voi olla myös afasia, jossa sana ei tule edes mieleen. (Kerola ym. 2000: 27, 31.)

5.2.2 Puheen ymmärtäminen

Kielen kehitys poikkeaa autismi kirjon lapsilla tavanomaisen lapsen kielenkehityksestä erityisesti siten, että se perustuu ensisijaisesti näköaistiin. Lapsi huomioi näönvaraisia viestejä enemmän ja jättää kuulonvaraiset viestit vähemmälle huomiolle. Tällöin audiitiivinen kieli ei kehity normaalisti ja puheen ymmärtäminen on haastavaa. Kielen vastaanottokyky on hidasta ja keskittyminen saattaa helposti hajaantua monien erilaisten ärsykkeiden vuoksi. Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan sosiaalisten vihjeiden lukeminen ja ilmaiseminen ovat tärkeitä sosiaalis-kognitiivisia taitoja ja edellytyksiä tunnesäätelyn kehittymiselle. (Olson 2010: 314.) Autismi kirjon lasten on esimerkiksi hankala ymmärtää toisen ihmisen eleiden, ilmeiden, kehon asentojen ja

äänenpainojen merkityksiä. Samoin omien viestien ilmaiseminen toiselle on haasteellista, mikä näkyy muun muassa tunneilmaisun vaikeutena. (Kerola ym. 2000: 23–24, 28, 32.)

Puheen ymmärtäminen on monilla autismin kirjon lapsilla yleensä hyvin tilannesidonnaista ja konkreettista (Kerola ym. 2009: 61). Ymmärtämistä helpottaa tuttu toimintaympäristö, mutta myös tutussa ympäristössä annettu uusi ohje voi olla hankala sisäistää, mikäli samassa tilanteessa on aiemmin toimittu tai sanottu toisin. Täysin vierassa ympäristössä ymmärtämisen ongelmat nousevat erityisesti esille. Autismi kirjon lapset eivät saa tällöin ympäristöstä visuaalisia vihjeitä tai he eivät osaa tulkita niitä oikein. (Hakala ym. 2001: 21.)

Autismin kirjon lapsen on usein helpompi ymmärtää yksittäisiä ja lyhyitä sanoja kuin pidempiä lauseita. Pidempien lauseiden ymmärtäminen vaatii jo kieliopillisten sääntöjen omaksumista sekä käsitteiden ymmärtämistä. Puheen kirjaimellisesti ymmärtäminen on autismi kirjon lapselle usein ominaista ja tämä näkyy erityisesti vitsien ja valehtelun ymmärtämisen vaikeutena. Myös sanojen monimerkityksellisyyden ymmärtäminen on haasteellista. Heidän saattaa olla vaikea ymmärtää, että sama sana voi tarkoittaa monia eri asioita eri yhteyksissä. (Manninen – Oesch 2001: 21.)

5.2.3 Sosiaaliset tunnetaidot

Tunteet ovat aina kaikille yksilöllisiä ja ne ilmenevät fysiologisina reaktioina. Tunteita verrataan aiempiin kokemuksiin ja ne ilmenevät muun muassa äänensävyssä, liikkeissä ja ilmeissä. (Kerola ym. 2009: 149.) Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan tunteidensäätelyllä tarkoitetaan kykyä muuttaa omaa käyttäytymistä muokataksaan tunnetilojaan interpersonaalisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tunnesäätelyn onnistuessa lapsi osaa tunnistaa omia ja muiden tunnetiloja ja on tietoinen omista tunneviesteistään ja tunnistaa muiden viestejä. Lapsi kykenee kontrolloimaan omaa tunneilmaisuaan tukeakseen sosiaalisia tavoitteita. (Olson 2010: 312, 318.)

Puutteet autismi kirjon lapsen tunnetaidoissa näkyvät kyvyssä leikkiä ja solmia ystävyyssuhteita ikätovereiden kanssa. Lapsi ei ehkä ymmärrä tai havaitse toisen henkilön tunteita tai ei kykene asettumaan toisen asemaan. (Kerola ym. 2009: 150.) Tämän vuoksi autismi kirjon lasten käytös saatetaan tulkita itsekkääksi (Kerola ym. 2000:

61). Autismin kirjon lapsilla on vaikeuksia arvioida muiden ihmisten aikomuksia ja he saattavat tulkita väärin muiden viestejä. Toisten ihmisten mielen ymmärtämiseen tarvitaan taitoa olla sosiaalisessa kanssakäymisessä kommunikoiden ja kykyä tulkita toisten ilmeitä ja eleitä. (Kerola ym. 2000: 61– 62.) Monet autismin kirjon lapsista kuitenkin oppivat tunnistamaan perustunteet kuten ilon, surun, pelon ja vihan kuvista ja ilmeistä katsomalla (Kerola ym. 2009: 150).

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan ystävyysuhteet asettavat leikki-ikänsä myöhempinä vuosina lapsen sosiaalisille taidoille uusia haasteita, koska ystävyys on sisällöltään, rakenteeltaan ja symmetrialtaan erilaista verrattuna aikuinen-lapsisuhteisiin. Ystävyysuhteet edellyttävät, että lapsi lopettaa asioiden tarkastelun vain hänen omasta näkökulmastaan ja arvostamaan ystävien näkökulmia samanarvoisina kuin omiaan. (Olson 2010: 312.) Muut lapset voivat vältellä autistisia lapsia, joilta tärkeät tunnetaidot puuttuvat (Kerola ym. 2009: 150).

6 Opinnäytetyöprosessi

6.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on etsiä tietoa autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista päiväkotiympäristössä. Tutkimuskysymyksemme ovat:

- Millä tutkituilla keinoilla voidaan tukea 3–6-vuotiaan autismin kirjon lapsen vuorovaikutusta päiväkotiympäristössä?
- Miten nämä kirjallisuuskatsauksesta nousseet vuorovaikutuksen tukemisen keinot näkyvät toimintaterapeuttien käytännön työssä autismin kirjon lasten kanssa?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen etsimme uusinta tutkittua tietoa erilaisista lääkahoito- ja terveystieteiden tietokannoista. Toiseen tutkimuskysymykseen haimme vastausta haastatteleamalla kahta toimintaterapeuttia, joilla on käytännön kokemusta autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisesta toimintaterapiassa ja toimintakyvyn arvioinnissa.

6.2 Prosessin kulku ja aineiston keruu

Opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle opinnäytetyön aiheen ja tutkimuskysymyksien suunnittelulla. Aiheen ajankohtaisuus sekä mielenkiintomme autismin kirjon lapsia sekä heillä ilmeneviä vuorovaikutuksen haasteita kohtaan ohjasi opinnäytetyön aiheen rajausta. Aiheesta kiinnostuivat Puotilan päiväkodin integroidun erityisryhmän erityislastentarhanopettajat. Tapaamisia yhteistyötahon kanssa oli yhteensä kolme. Kahdella ensimmäisellä tapaamiskerralla määrittelimme yhdessä yhteistyötahon kanssa opinnäytetyön aihetta ja sen rajausta.

Opinnäytetyön aihe ohjasi teoriapohjan kokoamista. Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys näkyy työmme teoriaosuudessa ja olemme peilanneet työmme tuloksia viitekehukseen.

Puotilan päiväkodin integroidun erityisryhmän erityislastentarhanopettajilla on monien vuosien kokemus autismin kirjon lasten kanssa toimimisesta, jonka vuoksi he olivat kiinnostuneita autismia koskevan perustiedon sijaan uusimmasta tutkimustiedosta, joita heidän olisi mahdollisuus peilata aiempiin käytäntöihinsä. Tämän takia valitsimme kirjallisuuskatsauksen toiseksi tiedonhakumenetelmäksi. Muodostimme hakusanat, joilla teimme hakuja eri tietokannoista. Saatujen tutkimusartikkelien pohjalta teimme sisällyksenanalyysin, jossa etsittiin tutkimusten yhtäläisyyksiä ja vertailtiin tutkimuksia toisiinsa. Kirjallisuuskatsauksessa käytimme aineistolähtöistä laadullista aineiston analyysia. Aineistonanalyysin ensimmäinen vaihe oli aineiston pelkistäminen. Toisessa vaiheessa ryhmiteltiin ja viimeisessä vaiheessa luotiin teoreettisia käsitteitä.

Toisena tiedonhakumenetelmänä käytimme teemahaastattelua, joka tehtiin tutkimusaineistosta nousseiden teemojen pohjalta. Teemahaastattelun tarkoituksena oli saada kahdelta toimintaterapeutilta Mira Lönnqvistiltä ja Anna-Maria Seppäseltä käytännön kokemuksiin perustuvaa tietoa autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista. Haastattelu nauhoitettiin ja tämän jälkeen litteroitiin. Haastatteluaineistosta tehtiin havaintoja ja kirjattiin keskeiset tulokset. Teemahaastattelun tulokset analysoitiin teorialähtöisen analyysimenetelmän avulla.

Lopuksi koottiin opinnäytetyön tulokset ja tehtiin niistä johtopäätöksiä sekä pohdittiin ja arvioitiin opinnäytetyöprosessia. Työn tulokset esiteltiin Puotilan päiväkodissa.

7 Kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsausosio toteutettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteiden mukaan. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on koota tietoa ja tehdä siitä synteesi mahdollisimman kattavasti valitusta aiheesta aikaisemmin tutkimusten pohjalta (Pudas-Tähkä – Axelin 2007: 46). Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymysten pohjalta tehdään alkuperäistutkimusten hakuja systemaattisesti ja kattavasti kohdentamalla haut tarkoituksenmukaisiin tietolähteisiin. Alkuperäistutkimuksien valinnassa sisäänottokriteerit määritetään tarkasti. Sisäänottokriteerit pohjautuvat kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksiin ja ne täytyy määrittää ennen varsinaisten alkuperäistutkimusten valintaa. (Stolt – Routasalo 2007: 58–59.) Karkeasti jaoteltuna systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaiheet voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen; ensimmäisessä vaiheessa suunnitellaan katsaus, toisessa vaiheessa tehdään hakuja, kolmannessa vaiheessa analysoidaan ja syntetisoidaan saatua tietoa sekä viimeisessä vaiheessa tehdään katsauksen raportointia. (Johansson 2007: 4–5.)

Kirjallisuuskatsaustamme ohjaava tutkimuskysymys oli: Millä tutkituilla keinoilla voidaan tukea 3–6-vuotiaan autismin kirjon lapsen vuorovaikutusta päiväkotiympäristössä? Muodostimme tutkimuskysymyksen pohjalta hakusanat, joiden avulla etsimme uusinta tutkittua tietoa aiheesta. Tiedonkeruun lähteinä käyttämiämme tietokantoja olivat hoitotyön ja hoitotieteen tietokanta Cinahl, lääketieteellinen tietokanta Pubmed, suomalaisen terveystieteen tietokanta Medic sekä kaksi toimintaterapian tietokantaa OTDBase ja OTSeeker.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit:	Poissulkukriteerit:
Tutkimus sisältää autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoja	Tutkimuksen interventio on vaikeasti sovellettavissa (esimerkiksi eläinten avulla toteutettavat)
Tutkimuksessa on mukana 3–6-vuotiaita autistisia lapsia	Tutkimuksen interventio vaatii erityisen koulutuksen, esimerkiksi musiikkiterapia
Vuorovaikutuksen tukemisen keinot on mahdollista toteuttaa päiväkotiympäristössä ja päiväkodin resursseilla	Kirjallisuuskatsaukset aikaisemmista tutkimuksista
Vuorovaikutuksen tukemisen keinot ovat kuvattuna riittävän tarkasti, jotta niitä voidaan soveltaa	
Tutkimusartikkelin tiivistelmä on saatavilla tietokannoista	
Tutkimus on enintään viisi vuotta vanha	
Tutkimus on englannin- tai suomenkielinen	

Etsimme ajankohtaista tutkimustietoa, jonka vuoksi otimme mukaan artikkelit vuosilta 2008–2012. Tämä myös mahdollisti työmme etenemisen aikaresurssien puitteissa, sillä tutkimusaineistoa oli paljon. Tietokannoista rajasimme kirjallisuuskatsaukseen artikkelit, joiden tiivistelmät olivat saatavilla. Otimme mukaan katsaukseemme vain englannin- ja suomenkieliset artikkelit. Englanninkieliset artikkelit valitsimme mukaan siksi, että englantia on usein kieli, jolla artikkelit julkaistaan, mikäli halutaan tutkimukselle kansainvälistä tunnettavuutta. Rajasimme pois katsauksesta artikkelit, joiden kuvaamia interventioita olisi liian haasteellista toteuttaa päiväkotiympäristössä. Tällaisia olivat esimerkiksi eläimiä hyödyntävät interventiot lasten allergiariskin vuoksi ja interventiot, joiden toteuttamiseen vaaditaan erityinen koulutus, esimerkiksi musiikkiterapian tutkinto.

7.1 Kirjallisuuskatsauksen hakusanojen valinta

Valitsimme tutkimusartikkeleita etsiessämme hakutermeiksi; child*,autis*, intervention*, interact*, social skill*, communication*, kindergarten*, day care* ja nursery*. Valitsimme hakusanat child* ja autis*, sillä halusimme tietoa nimenomaan keinoista, joilla on mahdollista tukea autismin kirjon lasta. Tutkimuskysymyksemme koskevat 3–6-vuotiaita lapsia ja yhteistyökumppanimme on kiinnostunut autismin kirjon lapsiin koh-

distuvista interventioista. Työssä käyttämämme sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys korostaa lapsen sosiaalisen kehityksen tärkeyttä ja on tarkoitettu käytettäväksi lasten ja nuorten toimintaterapiassa. Käytimme hakusanoina sanojen katkaistuja muotoja (child* ja autis*), jotta haku ei rajaisi pois näiden sanojen eri muotoja esim. child, children, autistic child, child of autism spectrum.

Taulukko 2. Hakusanat (* tarkoittaa, että sama tutkimus on löydetty kahdesta tietokannasta, mutta se on laskettu vain kerran tutkimusten kokonaismäärään)

Tietokanta	Hakusanat	Hakutulos	Katsaukseen valitut tutkimukset
PubMed	child* (AND) autis* (AND) intervention* (AND) interact* (OR) social skill* (OR) communication*	34	1(2)*
	child* (AND) autis* (AND) kindergarten* (OR) nursery (OR) day care	2	0
OTDbase	child* AND autis* AND intervention*	37	0 (1)*
	child* (AND) autis* (AND) kindergarten* (OR) nursery (OR) day care	0	0
Cinahl	child* (AND) autis* (AND) intervention* (AND) interact* (OR) social skill* (OR) communication*	74	8
	child* (AND) autis* (AND) kindergarten* (OR) nursery (OR) day care	2	0
OT seeker	child* (AND) autis* (AND) intervention*	35	0
	child* (AND) autis* (AND) kindergarten* (OR) nursery (OR) day care	0	0
Medic	laps* AND autis*	1	0

Valitsimme tiedonhakuun vuorovaikutusta kuvaavat hakusanat interact*, social skill* ja communication*, sillä halusimme saada tietoa interventioista, joiden tarkoituksena on tukea autismin kirjon lapsen vuorovaikutusta. Tutkimuskysymyksemme koskee vuorovaikutusta ja myös työssä käyttämämme sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys korostaa juuri vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehitykselle. Vuorovaikutus on myös haasteellista autismin kirjon lapsille. Käytimme hakusanoina vuorovaikutusta kuvaavien sanojen katkaistuja muotoja (esim. interact*), jotta saisimme hakutuloksiin mukaan myös näiden sanojen eri muodot (esim. interacting).

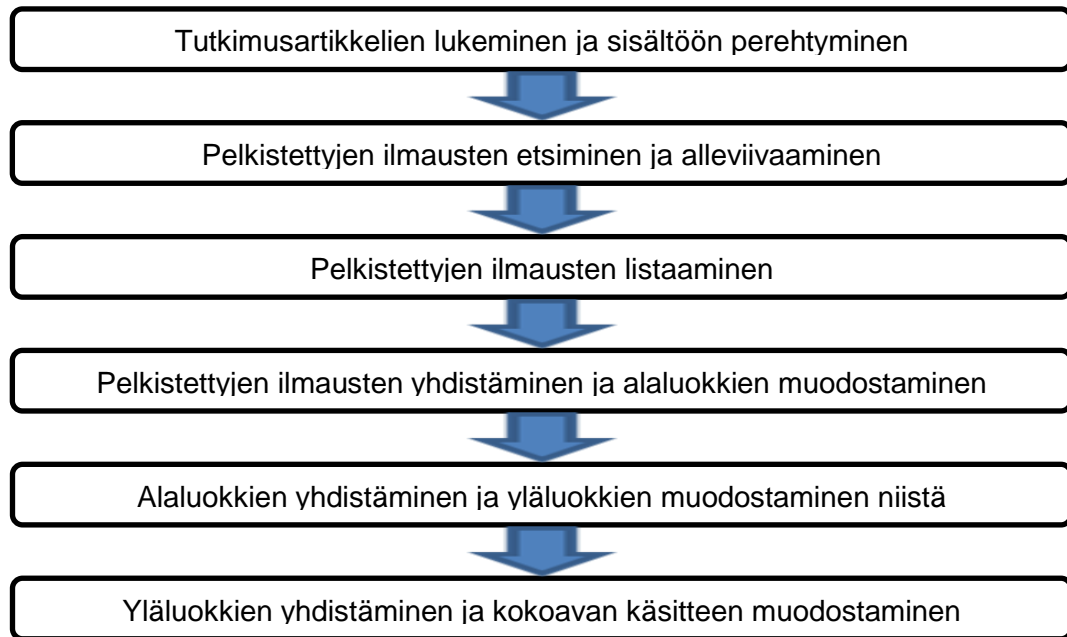
Käytimme tiedonhaussa hakusanaa intervention, jotta saisimme tulokseksi artikkeleita, joissa on vuorovaikutuksen tukemisen keinoja. Käytimme hakusanana intervention-sanan katkaistua muotoa (intervention*) jotta saisimme hakutuloksiin mukaan myös monikkomuodon (interventions). Käytimme myös päiväkotia kuvaavia hakusanoja (kindergarten*, nursery*, day care*), koska tarkoituksenamme oli etsiä sellaisia vuorovaikutuksen tukemisen keinoja, jotka olisi mahdollista toteuttaa päiväkotiympäristössä.

Hakusanojen määrittelyjen jälkeen tehtiin hakuja eri tietokannoista. Tutkimusartikkelit valittiin sisäänotto- ja poissulkukriteerien mukaan, ensin otsikoinnin perusteella ja sitten tutkimusartikkelin tiivistelmän pohjalta. Viimeisessä vaiheessa luettiin tarkemmin tutkimusartikkelien sisältö. Valittuamme tutkimuskysymykseen vastaavat tutkimusartikkelit tiivistimme ne lyhyiksi kappaleiksi niin, että tutkimuksen tarkoitus, menetelmä ja tulokset tulevat selville niistä.

7.2 Kirjallisuuskatsauksen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysin tarkoituksena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 107.)

Opinnäytetyössä käytimme aineistolähtöistä laadullista aineiston analyysia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa pyritään aineistosta nousseita käsitteitä yhdistelemällä vastaamaan tutkimustehtävään. (Tuomi ym. 2009: 108, 112.) Perehdyttyämme tutkimusartikkelien sisältöön etsimme tutkimuksista niitä yhdistäviä tekijöitä ja eroavaisuuksia. Tämän jälkeen pelkistimme käsitteet ja luokittelimme ne.

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen analyysin vaiheet (Tuomi ym. 2009: 109)

Taulukko 3. Esimerkki kirjallisuuskatsauksen sisällönanalyysin etenemisestä.

Alaluokka	Yläluokka	Kokoava käsite
interventio lapsen koti- ja kouluympäristössä	luonnollinen ympäristö	ympäristö
interventioon kuuluu esim. musiikin tuominen lapsen ympäristöön	muutettu ympäristö	ympäristö
interventioryhmän muut jäsenet autistisia lapsia	vertaisryhmä/ erityisryhmä	ikätoverit
interventioryhmän muut jäsenet tyypillisesti kehittyneitä lapsia	integroitu ryhmä	ikätoverit
tutkija esittää lapselle suoria/ epäsuoria pyyntöjä/kehotuksia	kehotukset ja pyynnöt	ohjeistus
tutkija osoittaa esim. lelua, jota hän haluaa lapsen käyttävän	vihjeiden käyttö	ohjeistus

7.3 Tutkimusartikkeleiden esittely

Tässä luvussa esitellään kirjallisuuskatsaukseen valitut yhdeksän tutkimusartikkelia. Tutkimusartikkeleiden lyhennelmissä on kerrottu lyhyesti tutkimuksen tarkoitus, tutkimusmenetelmät, tutkimusotos ja keskeiset tulokset.

1. Effects of a modified milieu therapy intervention on the social communicative behaviors of young children with autism spectrum disorders.

Tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida Milieu Therapy-menetelmää yhdistettynä Functional Communication Training (FCT) menetelmään poikkeavien toiminnallisten vuorovaikutustapojen korvaamiseksi autismin kirjon lapsilla. Tavoitteena oli myös menetelmän avulla lisätä lasten kommunikointitaitoja ja vähentää heidän riippuvaisuuttaan kannustuksesta. Tutkimukseen osallistui kolme 4–7-vuotiasta autistista poikaa. Lasten vanhemmille opetettiin tutkimuksen alussa opetusvideoiden ja rooliharjoitusten avulla Milieu therapy-interventioon kuuluvia tapoja, joilla lasta on mahdollista opettaa kommunikoidaan. Interventio toteutettiin lasten kotona, sillä Milieu Therapy- menetelmä korostaa kommunikointimenetelmien opettamista lapsen luonnollisessa ympäristössä. (Mancil- Conroy – Haydon 2009: 149 – 151,153.)

Intervention aikana vanhempi antoi ensin lapselle mallin siitä, miten tämän olisi mahdollista näyttämällä kuvakorttia saada lempilelunsa itselleen. Tämän jälkeen vanhempi antoi tutkijan ohjeiden mukaan lapselle erilaista sanallista ja fyysistä kannustusta, jonka tarkoituksena oli kannustaa lasta käyttämään kuvakortteja pyytäessään lelua itselleen. Tutkimusprosessin aikana tarkkailtiin, yleistyvätkö taidot lapsen luokkaympäristöön ja tietoa kerättiin tavallisten luokkatilanteisiin liittyvien rutiinien ja toimintojen aikana. Interventiovaiheen jälkeen toteutettiin myös kahden viikon pituinen seurantajakso kouluympäristössä koskien taitojen säilymistä. Näissä tilanteissa opettajat eivät antaneet lapsille enää kannustusta tai vihjeitä.

Tutkimuksen tuloksena lasten poikkeava käytös väheni samanaikaisesti kun kommunikatiivasteiden määrä kasvoi. Tulokset yleistyivät tutkimustilanteen jälkeen myös luokkaympäristöön. (Mancil ym. 2009: 154 –155, 160.)

2. Impact of the Learn to Play program on play, social competence and language for children aged 5 – 8 years how attend a special school

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia Learn to Play -ohjelman vaikutusta 5 – 8 -vuotiaiden lasten leikin, kielen ja sosiaalisten taitojen väliseen suhteeseen. Tutkimukseen osallistui 19 lasta, joista kymmenellä oli autismidiagnoosi. Learn to Play on lapsilähtöinen leikkiin perustuva ohjelma, jonka tarkoituksena on kehittää lapsen kykyä tehdä aloite leikkiin sekä kehittää leikkitaitoja jotka auttavat häntä toteuttamaan rooliaan leikkijänä. (Stagnitti – O'Connor – Sheppard 2012: 302.)

Lapset osallistuivat erityiskoulussa Learn to Play -ohjelmaan 4–7 hengen ryhmissä ja jokaisessa ryhmässä toimi kaksi aikuista. Lapset katsoivat isossa ryhmässä jokaisen tapaamisen alussa videon, jossa opettajat ja terapeutit esittivät leikkisarjan, joka lasten oli tarkoitus toistaa. Huoneessa oli neljä leikkipaikkaa ja kukin pienryhmä pysyi samalla paikalla yhden tapaamiskerran ajan. Ensimmäisellä leikkipaikalla lapset leikkivät nukeilla, toisella liikenneleikkejä, kolmannella rakennusleikkejä ja neljännellä kotia. Learn to Play -ohjelman periaatteita olivat ohjelman aloittaminen lapsen kehitystasolta, lapsen huomion saaminen leikkitehtävään, leikkistä puhuminen sen aikana, tunteiden käyttäminen ja lapsen mielenkiinnon ylläpitäminen leikkiin, lapsen rohkaiseminen imitoimaan leikkitoimintaa, leikin toistaminen muuttaen sitä eri tavoin, loogisten leikkisarjojen rakentaminen, symbolien käyttäminen leikin aikana ja leikkitarina, jossa on ihmishahmoja. Learn the Play -ohjelma pyrkii vaikuttamaan kuuteen taitoon. Näitä ovat leikkitoimintojen sarjat, symbolinen leikki, leikin juoni, nukke - ja nalleleikki ja sosiaalinen vuorovaikutus ja roolileikki. (Stagnitti ym. 2012: 305.)

Tutkimuksen tuloksina selvisi, että Learn the Play -ohjelma lisäsi kaikkien lasten sosiaalista vuorovaikutusta ja vähensi sosiaalista irrallisuutta sekä lisäsi kielenkäyttöä. (Stagnitti ym. 2012: 307).

3. Improving social initiations in young children with autism using reinforcers with embedded social interactions.

Tutkimus selvitti kahden erilaisen intervention vaikutusta lapsilähtöiseen vuorovaikutukseen. Ensimmäisessä interventiossa ("The nonembedded reinforcer condition") lapsen suullisia reaktioita vahvistettiin antamalla lapselle mahdollisuus käyttää hänen lempilelujaan ja toimintoja, jotka luonnostaan liittyvät lapsen sanalliseen ilmaisuun.

Interventiossa lapselle tarjottiin esinettä tai toimintoa ja hänelle annettiin mahdollisuus leikkiä itsenäisesti. Toisessa interventiossa ("The embedded social condition") sosiaalinen vuorovaikutus sisällytettiin lapselle mielekkäisiin toimintoihin. Tässä interventiossa aikuinen oli mukana leikkimässä lapsen kanssa. (Koegel – Vernon – Koegel 2009: 1242).

Tutkimukseen osallistui kolme 3 -vuotiasta poikaa ja interventiot toteutettiin lasten kotona. Kahden lapsen kohdalla interventiot toteutti lääkäriopiskelija ja yhden kohdalla lapsen vanhemmat. Interventiot toteutettiin käyttämällä leikkiin perustuvaa ja lapsilähtöistä Pivotal Response Training -menetelmää. Lapsen lempiesineet ja -toiminnot määriteltiin ja tapaamisten aikana lasta houkuteltiin vastaamaan kielellisesti aikuisten ehdotuksiin koskien näitä toimintoja. Lapselta kysyttiin esimerkiksi, haluaako hän hyppiä trampoliinilla ja jos lapsi vastasi sanallisesti haluavansa, niin toiminta toteutui. Mikäli lapsi ei sanonut mitään, toiminta ei toteutunut. (Koegel ym. 2009: 1241 – 1242.)

Tuloksena selvisi, että "The embedded social condition" -interventio lisäsi lapsilähtöistä sosiaalista osallistumista kommunikaation aikana, paransi kahdenkeskeistä orientaatiota ja lisäsi lapsen kiinnostusta toimintoa kohtaan sekä ilon ilmaisua toimintojen aikana enemmän kuin "The nonembedded reinforcer condition" interventio. (Koegel ym. 2009: 1249).

4. LEGO Therapy and the Social Use of Language Programme: An Evaluation of Two Social Skills Interventions for Children with High functioning Autism and Asperger Syndrome

Tutkimus arvioi LEGO therapy -menetelmän ja Social Use of Language Programme -menetelmän vaikutusta 6 – 11 -vuotiaiden autististen ja Aspergerin oireyhtymän lasten sosiaalisiin taitoihin. Terapiaa toteutettiin kerran viikossa 18 viikon ajan. Osa lapsista osallistui LEGO therapy -menetelmään soveltavaan ryhmään ja osa Social Use of Language Programme -ryhmään. Tutkimuksessa oli myös mukana kontrolliryhmä, jolle ei toteutettu interventioita. (Owens – Granader – Humphrey – Baron-Cohen 2008: 1944, 1946.)

LEGO therapy -menetelmän ideana on motivoida lapsia työskentelemään yhdessä rakentaen legoilla pareittain tai ryhmissä. Lapsille jaettiin eri tehtäväroolit rakennustehtävää varten. Yhden tehtävänä oli suunnitella ja yksi hankki oikeat legopalat ja kolmas

toimi rakentajana. Lapset työskentelivät rooleissaan määrätyn ajan ja vaihtoivat tämän jälkeen rooleja. Tämän työnjakotehtävä tarkoituksena oli harjoitella huomion kiinnittämistä, vuoron odotusta, jakamista, ongelman ratkaisua, kuuntelemista ja yleisien sosiaalisten kommunikaatiotaitojen opettelua. Toisena työskentelytapana oli vapaa legoilla rakentaminen. Lapset suunnittelivat ja rakensivat pareittain esimerkiksi avaruusraketin. (Owens ym. 2008: 1947.)

Social Use of Language Programme -menetelmä perustuu tarinoihin, ryhmätoimintoihin ja peleihin. Menetelmän tarkoituksena on opettaa sosiaalisia - ja kommunikaatiotaitoja sekä auttaa lapsia ymmärtämään harjoiteltavan taidon tärkeyden ja soveltamaan sitä eri ympäristöissä. Jokaisella terapia tapaamisella käsitellään erityistä taitoa, kuten esimerkiksi katsekontaktia. Sitä harjoitellaan useissa tapaamisissa ennen kuin siirrytään seuraaviin taitoihin. (Owens ym. 2008: 1949 – 1950.)

Tuloksista selvisi, että LEGO therapy ryhmä edisti lasten vuorovaikutusta enemmän kuin kaksi muuta ryhmää. Lasten häiriökäyttäytyminen väheni LEGO therapy ja Social Use of Language Programme ryhmällä verrattuna kontrolliryhmään. Näiden ryhmien lasten kommunikaatio ja sosiaaliset taidot eivät parantuneet merkittävästi verrattuna kontrolliryhmään. (Owens ym. 2008: 1944.)

5. Making the connection: randomized controlled trial of social skills at school for children with autism spectrum disorders

Tutkimus vertailee kahta interventiota, Child-assisted intervention (CHILD) sekä Peer-mediated intervention (PEER), joiden tarkoituksena on parantaa sosiaalisia taitoja autismin kirjon lapsilla. Kummatkin interventiot toteutettiin kouluympäristössä. Tutkimukseen osallistui 60 autistista 6 – 11 -vuotiasta lasta. Interventiot sisälsivät 12 tapaamista kuuden viikon ajan. Tuloksia selvitettiin havainnoimalla lapsia sekä palautteen perusteella, jota saatiin lapsilta itseltään, ikätovereilta ja opettajilta. (Kasari – Rotheram-Fuller – Locke – Gulsrud 2012: 431.)

Lapsiavusteinen interventio (CHILD): Interventiot tapahtuivat välitunneilla tai lounasajana kahdesti viikossa 20 minuutin ajan. Intervention tavoitteena on kehittää autismin kirjon lasten tapoja osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen ikätovereiden kanssa. Interventiossa havainnoidaan lapsen sosiaalisia vahvuuksia ja heikkouksia pelitilanteiden aikana. Havainnoinnin perusteella näiden lasten kehittämisalueet määritellään.

Interventiona käytettiin opetuksellista ohjausta, roolileikkejä ja muita harjoituksia. (Kasari ym. 2012: 433.)

Ikätoverilähtöinen interventio (PEER): Interventiossa opetettiin kolmelle normaalisti samanikäiselle lapselle strategioita, joilla he voivat ottaa huomioon lapsia, joilla on sosiaalisia haasteita leikki-tilanteissa. Ikätoverit tapasivat kouluttajaa kahdesti viikossa 20 minuutin ajan välitunneilla tai lounastauoilla. Tavoitteena oli lisätä tarkoituksenmukaista ja merkityksellistä sosiaalista vuorovaikutusta autismin kirjon lapsilla opettamalla ikätovereita vuorovaikutukseen näiden lasten kanssa. Sosiaalisten taitojen ryhmäharjoittelu keskittyi positiiviseen sosiaaliseen mallintamiseen. Ikätovereita opetettiin esimerkiksi huomioimaan lapsia, jotka seisovat pihalla osallistumatta peliin. Ikätoveri esimerkiksi pyysi autistista lasta mukaan leikkimään. (Kasari ym. 2012: 433.)

Tuloksista selvisi, että ikätoverilähtöinen interventio (PEER) oli usealla osa-alueella tehokkaampi kuin lapsiavusteinen interventio (CHILD). Näitä osa-alueita olivat esimerkiksi lapsen sosiaalisen verkoston kasvu, opettajan havainnot sosiaalisista taidoista luokassa ja vähentynyt eristäytyneisyys leikki-tilanteissa. Nämä tulokset näkyivät lasten toiminnassa myös jatkoseurannan aikana. (Kasari ym. 2012: 431.)

6. Social-communicative effects of the Picture Exchange Communication System (PECS) in Autism Spectrum

Tutkimuksen tarkoituksena oli verrata Picture Exchange Communication System (PECS)-menetelmän ja Conventional Language Therapy-menetelmän vaikutusta autismin kirjon lasten sosiaalisiin ja kommunikaatioon liittyviin taitoihin. Tutkimuksessa PECS ja Conventional Language Therapy-menetelmät sisällytettiin TEACCH-menetelmään perustuvaan psykoedukaatio-ohjelmaan. Tutkimukseen osallistui kahdeksantoista 1–5 -vuotiasta autistista lasta. Lapset osallistuivat kaksitoista tuntia viikossa strukturoituun opetukseen. Heille opetettiin erilaisia taitoja, kuten tarkkaavaisuutta, erottelua, kieltä ja spontaania kommunikaatiota, päivittäisiä toimintoja, leikkiä sekä hieno- ja karkeamotorista kontrollia. Lisäksi lapset osallistuivat kolme kertaa viikossa kuuden viikon ajan yksilöllisiin 30 minuuttia kestäviin terapiatuokioihin, jotka sisälsivät joko PECS - tai Conventional Language Therapy -menetelmän käyttöä. PECS -interventiossa käytiin läpi lapsen kanssa menetelmän neljä ensimmäistä vaihetta, jotka ovat: kuvien vaihtaminen (picture exchange), kuvien käytön laajentaminen (increasing distance), kuvaerottelu (picture discrimination) ja lauserakenne (sentence structure).

Conventional Language Therapy -interventio pitää sisällään kieliharjoituksia ja perustuu systemaattiseen, vaiheittain etenevään opetusmenetelmään, jossa käytetään kehottamista ja erilaisia tukikeinoja. (Lerna – Esposito – Conson – Russo – Massagli 2012: 611 – 614.)

Tutkimuksen tuloksina selvisi, että PECS-ryhmän lapset saivat parempia tuloksia tutkimuksessa käytetyn Vineland Adaptive Behavior Scales (2nd edition) -testin sosiaalisuus-osa-alueella. Vapaan sosiaalisen leikin aikana jaetun huomion, pyyntöjen ja aloitteiden ja yhteisleikin keston määrä oli PECS-ryhmässä korkeampi. Tulokset osoittivat, että PECS -interventio voi parantaa sosiaalisia - ja kommunikaatiotaitoja autismin kirjon lapsilla. (Lerna ym. 2012: 609, 615.)

7. Spontaneous imitation by children with autism during a repetitive musical play routine

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten musikaalinen ja vuorovaikutuksellinen ympäristö yhdistettynä lapsen toiminnan imitoimiseen voi lisätä lapsilähtöistä imitointia. Aikaisemman tutkimuksen mukaan imitaatiolla on ollut positiivinen vaikutus autismin kirjon lasten tarkkaavaisuuteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tutkimuskerrat toteutettiin lasten koulussa opettajien keittiötiloissa kerran päivässä jokaisena päivänä, jona tutkimukseen osallistuva lapsi tuli kouluun. Tutkimukseen osallistui neljä 5–8 -vuotiasta lasta. Kaikkien tutkimuskertojen aikana tutkija ja osallistujat tanssivat, soittivat eri instrumentteja ja lauloivat musiikin tahtiin. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa tutkija tanssi ja soitti soittimia lasten kanssa, muttei imitoinut heitä, toisessa osassa tutkija itse imitoi lapsen käyttäytymistä. Mikäli lapsi ei jäljitellyt tutkijan tanssia ja sanapareja toteutettiin kolmas osa. Tällöin tutkija antoi lapselle sanallisia kehotuksia matkia häntä. (Stephens 2008: 645,655 – 659.)

Tuloksista selvisi, että, lasten spontaani imitaatio tutkijan mallin mukaan lisääntyi. Tutkimuksen aikana ilmeni kuitenkin tulosten luotettavuuteen vaikuttavia ongelmia esimerkiksi yhden lapsen jäätyä pois jatkoseurantavaiheesta kesäloman vuoksi. Tehdyn kirjallisuuskatsauksen ja tämän tutkimuksen perusteella autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen vähäisyydessä kyse ei ole kiinnostuksen puutteesta, vaan siitä, etteivät he ymmärrä sitä, millaisissa tilanteissa olisi tarkoituksenmukaista osallistua vuorovaikutukseen ja siitä, että havaitsevat vain hyvin rajatun määrän reaktiomahdollisuuksia. (Stephens 2008: 666 – 668.)

8. Using High-Probability Request Sequences to Increase Social Interactions in Young Children With Autism

Tutkimuksessa arvioidaan Using High-Probability Request Sequences- menetelmän vaikutusta autismin kirjon lasten vuorovaikutukseen. Interventiossa olivat mukana lasten ikätoverit. Tutkimuksessa mitataan Korkean ja matalan todennäköisyyden kehotuksia. Korkean todennäköisyyden kehotuksilla tarkoitetaan kehotuksia, joihin lapsi todennäköisesti vastaa ja toimii kehotuksen mukaan. Esimerkiksi lasta pyydetään leikkimään hänen lempilelullaan. Matalan todennäköisyyden kehotukset ovat kehotuksia, joihin lapsi ei ole aikaisemmin vastannut kovin todennäköisesti. Korkean ja matalan todennäköisyyden kehotukset olivat ennalta määritelty muun muassa havainnoimalla lapsia ja haastatteleamalla heidän vanhempiaan ja opettajiaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lisäsikö tämä menetelmä autismin kirjon lasten vuorovaikutusta luokkaympäristössä. (Jung – Sainato – Davis 2008: 163,168,171.)

Tutkimukseen osallistui kolme autistisista 5 – 6 -vuotiasta lasta sekä kolme ikätoveria. Kolme ikätovereista oli opetettu ennen tutkimuksen toteuttamista tunnistamaan kolmen autismin kirjon lapsen aloitteet ja vastaamaan niihin käyttäen roolileikkiä ja keskustelua. Tutkimus toteutettiin esikoulu-/päiväkotiluokassa, jossa oli lasten lisäksi opettaja ja kaksi avustajaa. Tutkimuksen pääideana oli innostaa lapsia vastaamaan matalan todennäköisyyden kehotuksiin ikätoverien mallin ja lapsille helpompien korkean todennäköisyyden kehotusten avulla. Tutkittavia lapsia kuvattiin videokameralla tunnin ajan luokahuoneessa. Havainnoinnissa otettiin huomioon korkean ja matalan todennäköisyyden kehotukset ja vastaukset niihin, häiritsevä käytös ja sosiaalinen vuorovaikutus ikätoverien ja tutkittavien lasten välillä. (Jung ym. 2008: 163, 167 – 169.)

Tuloksina selvisi, että matalan todennäköisyyden kehotukset lisääntyivät tutkimuksen kohteena olevilla lapsilla. Tutkittavien lasten oma-aloitteinen sosiaalinen vuorovaikutus lisääntyi. (Jung ym. 2008: 181.)

9. Using Time-delay to Improve Social Play Skills with Peer for Children with Autism

Tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida Time delay -menetelmän käytön vaikutusta autismin kirjon lasten leikkitaitoihin sekä ikätoverien kanssa toimimiseen. Time-delay -menetelmässä aikuinen antoi lapselle kehotuksia suorittaa tietty osatehtävä leikissä

niin kauan, että lapsi toimi täysin oikein ohjeiden mukaan. Kun lapsi toimi oikein, aikuinen rohkaisi häntä heti jatkamaan ja antoi heti seuraavaa osa-aluetta koskevan kehoituksen. Aikuinen pidensi kehotusten välistä aikaa vähitellen kaksi sekuntia kerrallaan kymmeneen sekuntiin asti. Tavoitteena oli, että lapsi oppii aloittamaan uuden leikin vaiheen itsenäisesti. (Liber – Frea – Symon 2008: 312, 316 – 317.)

Tutkimukseen osallistuu kolme 5 – 9 -vuotiasta autistista poikaa sekä ikätovereita, joilla oli erilaisia kehitysviivästyksiä. Ikätoverit olivat samanikäisiä tutkittavien lasten kanssa ja heillä oli hankaluutta kielessä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tutkimustilanteet toteutettiin koulun luokkahuoneessa. Tilanteissa opetettiin leikkitoimintoja, joihin kuului avun pyytäminen ikätoverilta, käyttäen apuna Time delay -menetelmää. Leikkiaktiviteetteina olivat sirkusjuna ja eläinhoitaja. Ikätovereita oli opetettu odottamaan tutkittavan lapsen leikin aloittamista ja vastaamista ystävällisellä tavalla heidän leikkipyynnönsä. Havainnoiva aikuinen johdatteli ajoittain ikätovereita huomaamattomasti, mikäli muistuttelua vaadittiin heille opetetuissa asioissa. Tutkimuksessa analysoitiin sosiaalista leikkiä, johon kuului tarkoituksenmukainen leikki sekä leikin aloittaminen ikätoverin kanssa ja ikätoverilta avun pyytämistä. Onnistuneessa sosiaalisessa leikissä osallistuja käytti ikätoverin nimeä, käänsi pään tai olkapäät ikätoveriin päin ja teki pyyntöjä ja kysymyksiä ikätoverille. (Liber ym. 2008: 314 – 315.)

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että Time-delay -menetelmä opetti tehokkaasti kolmelle tutkittavalle lapselle sosiaalisia leikkitoimintoja (Liber ym. 2008: 321).

7.4 Kirjallisuuskatsauksen tulokset ja vertailu

Kirjallisuuskatsaukseen valituista tutkimuksista nousseita teemoja olivat autismin kirjon lasten ikätoveriryhmä, ympäristö, toisto, kehotukset ja vihjeet, mallittaminen ja asiakaslähtöisyys. Jokainen teema jaettiin aineiston analysointivaiheessa vielä kahteen osaan. Ikätoveriryhmä-teemaan kuuluivat autismin kirjon lasten erityisryhmä sekä integroitu ryhmä, ympäristö-teemaan lapsen luonnollinen ympäristö sekä ympäristön muutokset, kehotukset ja vihjeen-teemaan kehotukset ja pyynnöt sekä vihjeet, mallittaminen-teemaan aikuisen mallittaminen lapselle ja lapsen aikuiselle, toisto-teemaan toisto samassa ja sovelletuissa tilanteissa ja asiakaslähtöisyys-teemaan lapsen lempiesineiden ja -toimintojen käyttämien terapiassa. Erityisryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jonka jäsenistä kaikki ovat autistisia ja integroidulla ryhmällä ryhmää, jossa on mukana tyypillisesti kehittyneitä lapsia. Teemoista on kerrottu tarkemmin tässä kappaleessa.

Kuudessa tutkimuksessa oli mukana autismin kirjon lasten ikätovereita lisäämässä heidän sosiaalista vuorovaikutustaan. Osassa tutkija oli ohjeistanut ikätovereita etukäteen reagoimaan autististen lasten aloitteisiin tietyllä tavalla. Esimerkiksi ikätoveria opetettiin pyytämään autistista lasta mukaan leikkiin tai odottamaan, että hän tekee itse aloitteen leikkiin. (Jung ym. 2008: 172; Kasari ym. 2012: 433) Osassa tutkimuksista sosiaalisia taitoja harjoiteltiin ikätoveriryhmässä, jonka jäsenistä kaikki tarvitsivat harjoitusta koskien näitä taitoja. Esimerkiksi legoilla rakennellessaan lapset opettelivat ryhmässä toimimista (Owens ym. 2008: 1946 – 1949).

Ympäristö oli kahdessa tutkimuksessa tärkeä osa interventiota. Ensimmäisessä tutkimuksessa lapsen luonnollisen ympäristön vaikutus korostui. Interventiot tapahtuivat lapselle tutuissa ympäristöissä eli koti - ja kouluympäristössä. (Mancil ym. 2009: 149.) Toisessa tutkimuksessa käytettiin ympäristön muutosta parantamaan sosiaalista vuorovaikutusta. Musiikin avulla pyrittiin lisäämään lasten spontaaneja imitaatioita. (Stephens 2008: 645.)

Kehotuksien, pyyntöjen ja vihjeiden avulla pyrittiin osassa tutkimuksista vaikuttamaan autismin kirjon lasten vuorovaikutukseen. Esimerkiksi eräässä tutkimuksessa käytettiin suoria ja epäsuoria sanallisia ilmauksia sekä eleitä (Liber ym. 2008: 317). Toisessa tutkimuksessa käytettiin apuna korkean todennäköisyyden kehotuksia yhdistettynä ikätovereiden mallitukseen. Tämän tarkoituksena oli innostaa lapsia vastaamaan heille vaikeampiin matalan todennäköisyyden kehotuksiin. (Jung ym. 2008: 163.)

Mallittamista käytettiin apuna osassa tutkimuksista. Ensimmäisessä tutkimuksista vanhempi antoi lapselle mallin siitä, miten tämän olisi mahdollista näyttämällä kuvakorttia saada lempilelunsa itselleen (Mancil ym. 2009: 154). Toisessa tutkimuksessa tutkija imitoi lapsen käyttäytymistä, mikäli lapsi ei jäljitellyt hänen tanssia ja sanapareja. Tällöin tutkija antoi lapselle sanallisia kehotuksia. (Stephens 2008: 666.) Kolmannessa tutkimuksessa lapset katsoivat videon, jossa opettajat ja terapeutit esittivät leikkisarjan, jota lapset matkivat (Stagnitti ym. 2012: 305).

Monessa tutkimuksessa käytettiin toistoa vuorovaikutuksen tukemiseen. Ensimmäisessä tutkimuksista leikin toistaminen eri tavoin oli osana tutkimusmenetelmää (Stagnitti ym. 2012: 305 306). Toisessa tutkimuksessa sosiaalisia taitoja harjoiteltiin useissa tapauksissa ennen kuin siirryttiin seuraaviin taitoihin (Owens ym. 2008: 1950).

Lapsen omista mielenkiinnon kohteista lähteminen oli osana useita tutkimuksia. Osassa tutkimuksista käytettiin lapsen lempileluja ja hänelle mielekästä toimintaa sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemiseen. (Mancil ym. 2009: 154; Koegel ym. 2009: 1242). Esimerkiksi PECS -menetelmään kuuluvien korttien tekemiseen käytettiin kuvia lasten lempiruoista ja -leluista (Lerna ym. 2012: 613).

8 Teemahaastattelu

Teemahaastattelun tarkoituksena oli vastata opinnäytetyön toiseen tutkimuskysymykseen: miten kirjallisuuskatsauksesta nousseet vuorovaikutuksen tukemisen keinot näkyvät toimintaterapeuttien käytännön työssä autismin kirjon lasten kanssa? Haastattelu perustui kirjallisuuskatsauksen sisällönanalyysistä nousseisiin teemoihin, joita olivat autismin kirjon lasten ikätoveriryhmä, ympäristö, toisto, kehotukset ja vihjeet, mallittaminen ja asiakaslähtöisyys.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, josta puuttuu strukturoidulle loma-kehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. (Tiitula – Ruusuvoori 2005: 11). Haastattelu etenee kuitenkin tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu korostaa ihmisten tulkintoja asioista ja heidän niille antamiaan merkityksiä. (Hirsjärvi – Hurme 2010: 48.)

Haastattelimme kahta toimintaterapeuttia, Anna-Maria Seppästä ja Mira Lönnqvistiä. Seppänen toimii yksityisenä ammatinharjoittajana Lasten Toimintaterapiakeskus Terapeijassa. Lönnqvist työskentelee Lastenlinnassa autismin päiväkeskuksessa ja lastenneurologisella vastaanotolla kuntoutuksen arvioijana ja suunnittelijana. Molemmilla on pitkä kokemus työskentelemisestä autismin kirjon lasten parissa. Lönnqvistin työkokemus painottuu kuntoutuksen suunnitteluun ja arviointiin ja Seppäsen kokemus käytännön terapiatyöhön ja ohjaukseen.

Teemahaastattelu toteutettiin Lasten Terapiakeskus Terapeijan tiloissa. Haastattelulomakkeen kysymykset oli jaettu kahteen osaan ja molemmat haastattelijat olivat vuorollaan päähaastattelijan roolissa. Toisen ollessa päähaastattelijana toinen haastattelija esitti tarkentavia kysymyksiä ja havainnoi. Haastattelumme kesti noin tunnin ja kymmenen minuuttia.

8.1 Teemahaastattelun sisällönanalyysi

Analysoimme teemahaastattelun tulokset teorialähtöisen analyysimenetelmän avulla. Teorialähtöisessä aineiston analyysissä aineiston analyysia ohjaa valmis, aikaisemman tiedon pohjalta luotu kehys. Tutkimuksen teoreettisessa osassa on voitu esimerkiksi

hahmotella valmiiksi kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 97.) Saimme haastattelun teemat kirjallisuuskatsauksemme kuuluville tutkimusartikkeleille tehdyn sisällönanalyysin tuloksena. Rakensimme haastattelurungon näiden teemojen varaan.

Haastattelun jälkeen purimme aineiston litteroimalla sen ja poistimme aineistosta asiaan kuulumattomia osia kuten toistoa ja ei-olennaisia kohtia. Tämän jälkeen analysoimme aineistoa muun muassa tiivistämällä sitä ja järjestämällä sen kirjallisuuskatsauksen teema-alueiden mukaan.

Taulukko 4. Esimerkki haastattelun sisällönanalyysin etenemisestä.

Esimerkki litteroidusta vastauksesta	Alaluokka	Yläluokka	Kokoava käsite
"Vaikka joku yksinkertainen syömään-viittoma ja sä aina näytät sen sillä tavalla, että sä otat lapsen kädellä ja mallittaminen tapahtuu, et se on kädestä pitäen mallittamista valtaosaltaan."	aikuinen mallittaa lapselle	mallittaminen	vuorovaikutuksen tukeminen
"Jos lapsi tarttuu vaikka johonki esineeseen niin mä yritän mennä mukaan siihen ja sitten muuntaa sitä toimintaa tarkoituksenmukaisemmaksi."	lapsi mallittaa aikuiselle	mallittaminen	vuorovaikutuksen tukeminen
"Alkuun vois olla hyvä, et opetellaan uutta asiaa samassa paikassa."	samojen taitojen toistaminen samassa tilanteessa	toisto	vuorovaikutuksen tukeminen
"Nimenomaan tarkoitus on, että se lapsi oppii soveltamaan sen omat taitonsa ja sen takia se vaatii semmosta herkkyyttä koko ajan, et sitten missä vaiheessa aletaan murtaan (toimintarutiineja)."	samojen taitojen käyttö eri tilanteissa	toisto	vuorovaikutuksen tukeminen

8.2 Teemahaastattelun tulokset

Tässä kappaleessa kuvataan haastattelun tuloksia kirjallisuuskatsauksesta nousseiden teemojen mukaan jaoteltuina.

Ikätoveriryhmä

Yksityiset toimintaterapeutit käyttävät työssään hyvin vähän terapiaryhmiä, sillä niiden kokoaminen on työläs ja haasteellinen projekti muun muassa kustannusten vuoksi. Nykyisin pyritään siihen, ettei järjestettäisi ryhmiä, joissa kaikki lapset ovat erityislapsia. Ikätovereiden merkitys on viime aikoina korostunut vuorovaikutuksen tukemisessa. Toimintaterapeuttien mukaan ryhmän valinta on aina hyvin yksilökohtaista. Myös kunnan mahdollisuuksia järjestää erilaisia ryhmiä kuten integroituja ja erityisryhmiä on mietittävä.

Lapsen ollessa hyvin autistinen, kehitysviiveinen tai kehitysvammainen mietitään olisi-ko sijoittaminen erityisryhmään tarkoituksenmukainen, koska tällainen lapsi tarvitsee jatkuvan tuen. Erityisryhmässä ympäristö on huomattavan paljon strukturoidumpi ja niukempiärsykkeinen. Monilla autisteilla on hyvin vaikeita aistisäätelyyn liittyviä ongelmia ja myös tällöin voidaan päätyä suosittamaan esimerkiksi pienempää autismiluokkaa, joka voi olla rauhallisempi. Erityisryhmissä on kuitenkin haasteena se, onko henkilökunnalla riittävästi koulutusta. Toisena haasteena erityisryhmässä on se, että ikätovereilta saatu vuorovaikutuksen tuki voi olla vähäistä: jos erityislapsista kukaan ei puhu, autismin kirjon lapsen ympäristö ei tue hänen puheenkehitystään.

Mikäli arviointitilanteessa ilmenee, että autistisella lapsella on selvä idea kommunikaatiosta ja suuntautuneisuus vuorovaikutukseen, lapsi pyritään sijoittamaan integroituu ryhmään. Autismi kirjon lasten erityispiirteet asettavat kuitenkin melko suuria vaatimuksia integroidulle lapsiryhmälle. Ryhmän täytyy olla pieni ja siinä tulisi mielellään olla kaksi ohjaajaa. Ryhmässä voi ilmetä häiriökäyttäytymistä, jolloin toisen ohjaajan on pystyttävä irrottautumaan senhetkisestä työstään selvittämään tilannetta. Integroidussa ryhmässä oleminen vaatii melko paljon autismi kirjon lapsen vuorovaikutukselta. Haasteena voi olla myös opettajien ja ohjaajien puutteellinen tietotaito. Toiset lapset voivat olla myös niin vaativia, että autismi kirjon lapsi saa olla omissa oloissaan, eikä hänen kehityksensä etene.

Ympäristö

Toimintaterapeuttien mukaan fyysisen ja sosiaalisen ympäristön muutoksilla pystytään vaikuttamaan paljon autismin kirjon lasten vuorovaikutukseen. Autistisille lapsille tyypillisten aistitiedon käsittelyyn liittyvien vaikeuksien vuoksi se, että ympäristö tukee lapsen viireystilaa, voi olla erittäin oleellista. Toimintaterapeutin tekemät päiväkotij- ja kotikäynnit ovat välttämättömiä, jotta pystyttäisiin vaikuttamaan lapsen ympäristöön.

Toimintaterapeutit ovat alkaneet enenevässä määrin arvioida autismikirjon lasten toimimista lapsen omassa ympäristössä. Käsitys, jonka toimintaterapeutti saa lapsen toimintakyvystä, voi olla hyvin erilainen esimerkiksi sairaalaympäristössä kuin lapsen arjessa. Toimintaterapeutit miettivät työssään, miten erilaisia arjen ongelmia pystyisi ratkaisemaan niin että lapsi pystyy toimimaan omassa ympäristössään ja keskustelevat asiasta yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Valtaosa lapsista hyötyy myös käynneistä toimintaterapiavastaanotolla. Nämä käynnit ovat hyvin oleellisia useammille moniongelmaisille autistisille lapsille, joiden kohdalla päiväkodin ohjaus ei enää riitä.

Oleellisinta ympäristön järjestämisessä on se, että lisätään kuvienkäyttöä ja piirtämistä, jotka ovat monelle autistiselle lapselle todella hankalia. Nämä lapset hyötyvät paljon siitä, että asiat selitetään heille kuvallisesti. Ympäristön järjestäminen on pitkälti sitä, että siihen saadaan struktuuri, jonka avulla lapsi ymmärtää vuorovaikutuksen idean ja sen, että hänen on mahdollista vaikuttaa siihen itse. Esimerkiksi päiväkotikäynneillä pyritään saamaan päiväkodin henkilökunta ymmärtämään miten haastavassa tilanteissa voitaisiin toimia, jotta lapsen käyttäytymisestä saadaan yhteiskunnallisesti hyväksyttävää. Ympäristön järjestäminen, kuten päiväkodissa istumajärjestys, on olennaista.

Toimintaterapeutti voi liittää ympäristöön lasta motivoivia asioita tai piilottaa joitakin lapsen mielestä mielenkiintoisia asioita. Tämän tarkoituksena on, että lapsen on tullava terapeutin luokse tekemään vuorovaikutusaloite saadakseen haluamansa. Lisäksi voidaan poistaa ärsykej-ä, jotta ympäristö olisi tarpeeksi jäsentynyt ja lapsi pystyy toimimaan siinä mahdollisimman rauhallisesti. Lapsen kanssa voidaan ottaa käyttöön myös erilaisia rauhoittavia keinoja, kuten syvätuntoaistimuksia, jäsentämistä, äänen madaltamista ja ympäristön äänien poistamista. Ylikuormittavien tekijöiden poistaminen ympäristöstä edistää vuorovaikutusta ja vähentää lapsen häiriökäytöstä.

Toimintaterapeuttien mukaan myös lapsen sosiaaliseen ympäristöön vaikuttaminen on tärkeää. Ihmisten, jotka toimivat autismin kirjon lasten kanssa, tulisi olla herkkiä heidän vuorovaikutusaloitteilleen. Autismin kirjon lapsen vuorovaikutusaloite voi olla niin huomaamaton, että sitä on vaikeaa havaita. Jos siihen ei vastata heti, saman päivän aikana ei välttämättä tule enää toista aloitetta. Olennaista on virittäytyä lapsen taajuudelle. Fyysisen ympäristön muutoksilla voidaan tehdä erittäin paljon, mutta pelkästään sen muuttaminen ei auta, jollei oteta huomioon myös sosiaalista ympäristöä. Lapsen sosiaalisen ympäristön tulisi olla vastaanottavainen, ymmärtävä ja arvostava.

Toimintaterapeuttien mukaan puhutaan usein, että autistisille lapsille täytyy asettaa selkeät rajat. Positiivisuus on kuitenkin vuorovaikutuksessa rajojen lisäksi hyvin tärkeää, koska autismin kirjon lapsi joutuu usein ylittämään mukavuusrajansa vuorovaikutustilanteissa. Tämän vuoksi lapsella täytyy olla paljon motivaatiota tehdä asioita halutulla tavalla.

Kehotukset, pyynnöt ja vihjeet

Kehotuksia ja vihjeitä on käytettävä etenkin autismin kirjon lasten tullessa arviointitilanteessa vieraaseen ympäristöön, tekemään hänelle uusia asioita vieraan ihmisen kanssa. Pienten autismin kirjon lasten kohdalla on tärkeää mennä heidän vuorovaikutuksen tasolle. Voi olla haasteellista löytää kommunikaation ja vuorovaikutuksen keinoja, joita käytetään lapsen kanssa. Varsinkin varhaisessa kehityksen vaiheessa kommunikaatio voi olla haasteellista, kun Pecs-kuvien käyttöä ei ole vielä aloitettu.

Kehotusten tulisi olla hyvin lyhyitä ja selkeitä, vaikka lapsi osaisi puhua hyvin. Monien eleiden ja ilmeiden täytyy olla liioiteltuja, jotta lapsi ymmärtää ne. Lapsen voi saada vuorovaikutuskontaktiin esimerkiksi ottamalla hänen käsistään kiinni sanoen: ”Paavo, nyt tulee ohje”. Lisäksi toimintaterapeutilla voi olla esimerkiksi kuvakortti, jossa lukee ”ohje”. Lapsi täytyy saada ymmärtämään, että hänen halutaan juuri nyt tekevän tiettyä asiaa. Toimintaterapeutti voi näyttää toiminnan myös tukiviittoman avulla.

Lapsen vireystilaa voidaan nostaa ääntä muuntamalla esimerkiksi käyttäen kirkasta äänensävyä. Mikäli lapsi on levoton tai passiivinen, toimintaterapeutti voi yhtäkkiä esimerkiksi alkaa kuiskaamaan. Tämä voi herättää lapsen kiinnostuksen. Äänen korottaminen voi villitä lasta, ja lopulta ääni on niin luja, että se pelästyttää lapsen. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista.

Lähtökohtana on se että, asiat visualisoidaan myös puhuvien lasten kanssa. Lapselle voi antaa tietyn toimintamallin ja kielen piirtämällä ja kuvittamalla toimintaa esimerkiksi kun kerrotaan, mitä on tarkoitus tehdä ja miksi ihmiset toimivat tällä tavalla. Piirtäminen on useimmille autistisille lapsille kuvaa tehokkaampi kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tukikeino, sillä lapset keskittyvät parhaiten toiminnan aikana. Piirtämistä ja kuvittamista voi käyttää esimerkiksi silloin, kun päiväkotikäisten lasten kesken tulee riitatilanne. Toimintaterapeutti voi esimerkiksi piirtää lapsen kanssa riitatilanteen saadaksesen selville, mitä on tapahtunut. Puhuminen ei usein yksinään riitä autismin kirjon lapsen kanssa. Toimintaterapia-arvioinneissa voidaan käyttää esimerkiksi esinekommunikaatiota, kuvakommunikaatiota, piirtämistä ja laulamista. Joskus kun puhe ei riitä, lapsen huomion voi kiinnittää esimerkiksi alkamalla laulaa. Tällä tavalla saadaan lapsi ainakin hetkittäiseen kontaktiin.

Toimintaterapeuttien mukaan lapselle on tärkeää konkretisoida ajan kulkua. Terapiatilanteessa voidaan esimerkiksi merkitä kellotauluun yksinkertaisella merkillä, kuten taralla terapian lopetusaika. Terapiakertojen määrää voidaan havainnollistaa piirtämällä paperille esimerkiksi numerot 1,2,3,4,5. Tällöin on helppo seurata, kuinka monta terapiakertaa on jäljellä yliviivaamalla yksitellen numerot. Ajan hahmottamisen apuna voidaan käyttää myös laulamista ja loruja. Autismi kirjon lapsi saattaa joutua epätietoisuuteen, mikäli vihjeitä ei käytetä. Ei ole olemassa mitään tiettyä sääntöä, jolla toiminnan voi konkretisoida tai jäsentää lapselle. Tärkeinä on vain, että lapsi ymmärtää asian.

Toisto

Toimintaterapeuttien mukaan lastentarhanopettajien ja hoitajien on tärkeää tietää toiston ja mallittamisen merkitys autismi kirjon lapsille. Joskus toimintaterapeuttia tarvitaan lisäämään päiväkodin henkilökunnan tietoisuutta näistä asioista. Uuden asian opettelu vaatii oman aikansa ja siihen tarvitaan ja sinnikkyyttä uskoa. Toimintaterapeuttien mukaan autismi kirjon lapsi voi vaatia jopa 2000 toistoa oppiakseen uuden asian tilanteessa, jossa tyyppillisesti kehittynyt lapsi tarvitsee 100 toistoa. Tämä vaatii lapsen kanssa toimijalta kärsivällisyyttä.

Mallittamisessa ja toistossa on tärkeää, että kaikki lapsen kanssa toimivat ohjeistavat häntä samalla tavalla. Aluksi voisi olla hyvä, että opetellaan uutta asiaa aina samassa tilanteessa. Toiminnan onnistuessa yhdessä paikassa sitä sovelletaan uuteen ympäristöön. Voidaan esimerkiksi kokeilla, miten lapsi kykenee toimimaan yhteistyössä ilman tiukkaa kuvastruktuuria. Toimintaterapeutilta vaaditaan jatkuvasti herkkyyttä oivaltaa,

missä vaiheessa toimintaan voidaan tehdä muutoksia. Taitojen yleistämisen vaikeus on tyypillistä lähes kaikille autismikirjon lapsille.

Asiakaslähtöisyys

Lapsi saadaan houkuteltua kuntoutuksen tavoitteiden kannalta tärkeisiin asioihin hyödyntämällä hänen mielenkiinnon kohteitaan. Lapsi kuntouttaa huomaamattaan itseään tehdessään hänelle mieleistä asiaa. Lapsilähtöisyys on edellytys toimintaterapia- arvioinnin onnistumiselle. Toimintaterapeutit käyttävät paljon aikaa taustatietojen keräämiseen, esimerkiksi kyselemällä vanhemmilta tai päiväkodilta vinkkejä lapsen mielenkiinnon kohteista.

Toimintaterapeuttien mukaan lapsen mielenkiinnon kohteiden löytäminen on tärkeää, mutta voi olla haasteellista. Toimintaterapeutti yrittää ympäristöä hyödyntämällä löytää lapsen mielenkiinnon kohteita. Mielenkiinnon kohde voi toimia palkkiona tai se voi olla houkuttimena tehtävien välissä. Terapian loppuksi voidaan esimerkiksi antaa lapsille mehua ja keksejä. Motivoiminen on hyvä keino saada lapset oppimaan uusia asioita.

Terapiassa voidaan käyttää myös sellaisia autistisille lapsille tyypillisiä mielenkiinnon kohteita, joihin he usein jumiutuvat. Jos esimerkiksi lapsi on kiinnostunut leikkaamaan saksilla ainoastaan Pokemon-hahmoja, voidaan tätä käyttää hyödyksi terapiassa, sillä lapsen hienomotoriikka kehittyy joka tapauksessa. Tällöin on oltava tarkkana siitä, että toiminta on tarkoituksenmukaista ja ettei lapsen jumiutumista mielenkiinnon kohteisiin edistetä.

Mallittaminen

Mallittamista tehdään toimintaterapeuttien mukaan jatkuvasti autismikirjon lasten kanssa ja se tapahtuu yleensä kädestä pitäen. Siinä vaiheessa, kun lapsi oppii matkimaan toimintaterapeuttia, hän saattaa ymmärtää, että voi katsoa myös muissa tilanteissa ympäristöstä mallia. Lapsen kehitys on jo pitkällä hänen alkaessa seurata ja matkia, mitä muut lapset tekevät. Myös tässä vaiheessa on kuitenkin tärkeää jatkaa mallittamista.

Mallittamalla näytetään konkreettisesti lapselle, miten eri vuorovaikutustilanteissa toimitaan. Näin tehdään lapselle, jolla on jonkin asteista halua toimia toisten lasten kanssa,

mutta ei ole siihen keinoja tai ne ovat epäsovikat. Mallittaminen on tärkeää, koska taito jäljitellä on autismikirjon lapsilla pääsääntöisesti erittäin niukka ja sitä on harjoitettava jo varhaisessa vaiheessa. Autismin kirjon lapsilla on myös usein vaikeuksia omaksua toimintamalleja ympäristöstä, esimerkiksi kaupassa tai linja-autossa toimimista. Ennakointi on tärkeää: toimintaterapeutti voi esimerkiksi piirtää ja mallittaa etukäteen toimintaa toistaen sitä useita kertoja.

Toimintaterapeuttien testeillä on vaikea arvioida pientä vaikeasti autistista lasta, jolla ei ole puhetta, jonka kommunikaatiotaidot ovat hyvin niukat ja, jolla esimerkiksi käsien tarkoituksenmukainen käyttö on hyvin vähäistä. Tällöin arviointi on toiminnan havainnointia. Jos näissä havainnointitilanteissa lapsi esimerkiksi tarttuu johonkin esineeseen, toimintaterapeutti yrittää mennä mukaan lapsen toimintaan ja muuntaa sitä arvioinnin kannalta tärkeäksi. Jos lapsi esimerkiksi toistaa vain tiettyä sanaa, terapeutti voi matkia lapsen ääntelyä ja mennä mukaan toistamiseen. Tässä tilanteessa hän on jo samalla taajuudella lapsen kanssa ainakin tietyn hetken ja tämän kautta voidaan päästä johonkin terapian tavoitteeseen.

9 Tulokset ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota tietoa sellaisista autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista, joita on mahdollista soveltaa päiväkotiympäristöön ja toteuttaa sen resursseilla. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: Millä tutkituilla keinoilla voidaan tukea 3–6-vuotiaan autismin kirjon lapsen vuorovaikutusta päiväkotiympäristössä? Miten nämä kirjallisuuskatsauksesta nousseet vuorovaikutuksen tukemisen keinot näkyvät toimintaterapeuttien käytännön työssä autismin kirjon lasten kanssa? Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta kirjallisuuskatsauksen avulla. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta nousivat seuraavat teemat: autismin kirjon lasten ikätoveriryhmä, ympäristö, toisto, kehotukset ja vihjeet, mallittaminen ja asiakaslähttöisyys. Toiseen tutkimuskysymykseen etsimme vastausta haastatteleamalla kahta toimintaterapeuttia. Kirjallisuuskatsauksen teemoista kaikki näkyivät toimintaterapeuttien käytännön työssä. Kirjallisuuskatsaus toi vahvistusta sille, että toimintaterapeuttien työssään käyttämiä vuorovaikutuksen keinoja on tutkittu. Suurimmalla osalla interventiosta, joissa niitä käytettiin, on ollut positiivisia vaikutuksia autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen kehitykseen.

Työstämme hyötyvät integroidun erityisryhmän henkilökunnan lisäksi ryhmän lapset, erityisesti ne, joilla on autistisia piirteitä. Kun henkilökunnalla on uusinta tutkimustietoa näiden lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista, he osaavat tehokkaalla tavalla tukea lasten vuorovaikutusaloitteita ja -vasteita. Teemahaastattelun antamien tulosten avulla he saavat käytännön tietoa keinoista, joita toimintaterapeutit käyttävät autismin kirjon lasten kanssa.

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan ikätoveriryhmät ovat tärkeitä etenkin lapsille, joille vuorovaikutus on haastavaa. Ryhmien avulla lapsilla on mahdollisuus oppia uusia taitoja, muuttaa käyttäytymistä ja saada palautetta muilta ikätovereilta. (Olson 2010: 335.) Yksi kirjallisuuskatsauksesta nousut teema oli ikätoveriryhmien käyttö vuorovaikutuksen tukena. Molempien toimintaterapeuttien kokemusryhmistä painottui päiväkotiryhmien ohjaukseen ja lapselle soveltuvan päiväkotiryhmän suunnitteluun yhdessä vanhempien ja päiväkodin kanssa. Toimintaterapeuttien mielestä erityisryhmät soveltuvat lapsille, jotka ovat hyvin autistisia, kehitysvammaisia tai heillä on aistisäätelyn ongelmia. Vastaavasti integroidut ryhmät, joissa on mukana myös muita kuin autistisia lapsia soveltuvat lapsille, joilla on halua vuorovaikutukseen ja jon-

kinlainen peruskäsitys vuorovaikutuksen ideasta. Näiden ryhmien tulisi olla tarkasti strukturoituja ja suunniteltuja.

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehys korostaa ympäristön merkitystä lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Viitekehysten mukaan lapsen kotiympäristön lisäksi koulu-ympäristön on tärkeää tukea lapsen sosiaalisuutta. Fyysisen ympäristön on mahdollistettava lapsen kehitystason mukaisia toimintoja. (Olson 2010:319 – 321.) Ympäristöä voidaan joutua muuttamaan, jotta lapsen mahdollisuudet osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen kasvaisivat (Olson 2010: 306–307). Myös ympäristön merkitys nousi esille kirjallisuuskatsauksesta. Toimintaterapeutit korostivat fyysisen ympäristön lisäksi myös sosiaalisen ympäristön merkitystä vuorovaikutuksen tukemisessa. Heidän mukaansa lapsen luonnollisessa ympäristössä tapahtuva terapia ja arviointi ovat tärkeitä. Luonnollisessa ympäristössä toimintaterapeutti saa oikeanlaisen kuvan lapsen toimintakyvystä. Lapsen ympäristöä voi heidän mukaansa muokata esimerkiksi visualisoinnin ja strukturoinnin avulla.

Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehysten mukaan esimerkiksi ryhmätilanteissa, joissa lapsella on vaikeuksia luoda kontakteja muihin, voi toimintaterapeutti ohjata tilannetta esimerkiksi rohkaisemalla lasta, käyttämällä erilaisia vihjeitä tai mallittamalla tarkoituksenmaista käytöstä (Olson 2010:333). Kehotusten ja vihjeiden käyttö oli yksi kirjallisuuskatsauksesta nousseista teemoista. Toimintaterapeutit kertoivat käyttävänsä kehoituksia ja vihjeitä jatkuvasti autismin kirjon lasten kanssa. Kehotusten ja vihjeiden tulisi olla heidän mukaansa lyhyitä, selkeitä ja konkreettisia ja jopa liioiteltuja. Lapsen huomion voi kiinnittää esimerkiksi muuntamalla omaa äänensävyä. On tärkeää mennä vuorovaikutustilanteessa lapsen tasolle ja selvittää lapsen tapa kommunikoida.

Mallittamisen ja toistamisen käyttö vuorovaikutuksen tukena olivat kirjallisuuskatsauksen teemoja. Toimintaterapeutit käyttivät mallittamista jatkuvasti autismin kirjon lasten kanssa ja se on usein konkreettista kädestä pitäen ohjaamista. Lapsen oppiessa matkimaan toimintaterapeuttia, hän ymmärtää, että voi myös itse katsoa ympäristöstä mallia. Toimintaterapeutit käyttivät myös toistoa autismin kirjon lasten kanssa. Nämä lapset tarvitsevat usein enemmän toistoa kuin tyypillisesti kehittyneet lapset ja heidän on vaikeampaa soveltaa oppimiaan taitojaan käytäntöön. Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehysten mukaan lapsilla, joilla vuorovaikutus on haastavaa, on usein vaikeuksia imitoida ja soveltaa huoltajiltaan oppimia sosiaalisia rutiineja. Sosiaalisilla

rutiineilla tarkoitetaan sosiaalisia käyttäytymismalleja, joita ihmiset käyttävät osallistessaan päivittäisiin vuorovaikutustilanteisiin. (Olson 2010:310 – 311.)

Asiakaslähtöisyys nousi kirjallisuuskatsauksen teemaksi. Toimintaterapeutit hyödyntävät lapsen mielenkiinnon kohteita terapiassa ja arvioinnissa saadakseen hänet houkutteltua toimimaan kuntoutuksen tavoitteiden mukaisesti. Mielenkiinnonkohteita käytetään esimerkiksi houkutteina tai palkintoina lapsille. Niiden käytössä on vaarana autistisille lapsille tyypillinen kapea-alaisiin mielenkiinnon kohteiden jumiutuminen, jonka edistäminen ei ole tarkoituksenmukaista. Sosiaalisen tukemisen osallistumisen viitekehyksen mukaan toiminnan täytyy perustua lapsen mielenkiinnonkohteisiin, koska lapsen kokemus toiminnasta vaikuttaa hänen sosiaaliseen osallistumiseensa (Olson 2010:337).

Haastattelussa tuli esille myös teemoja kirjallisuuskatsauksen pohjalta muodostetun teorian ulkopuolelta. Näitä olivat kuntoutuksen yksilöllisyys, sekä se että on tärkeää myös selvittää lapsen käytöksen taustalla olevat syyt sen sijaan, että yritettäisiin puuttua vain näkyvään toimintaan.

Löysimme useita tutkimuksia keinoista, joilla voidaan tukea autismin kirjon lapsen vuorovaikutusta päiväkotiympäristössä. Nämä keinot näkyvät toimintaterapeutin käytännön työssä jatkuvasti. Terapia- ja arviointityön lisäksi toimintaterapeutit voivat yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa ja pyrkivät löytämään tapoja, joilla näitä keinoja voidaan soveltaa. Sosiaalisen osallistumisen tukemisen viitekehyksen mukaan toimintaterapeutit tekevät yhteistyötä huoltajien kanssa (tässä tapauksessa lapsen toissijaiset huoltajat eli päiväkodin opettajat) suunnitellessaan keinoja tukea lapsen sosiaalista vuorovaikutusta (Olson 2010:330).

10 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota tietoa sellaisista autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista, joita on mahdollista soveltaa päiväkotiympäristöön ja toteuttaa sen resursseilla. Aineistonkeruumenetelminä työssä olivat kirjallisuuskatsaus sekä sen pohjalta toteutettu teemahaastattelu kahdelle toimintaterapeutille. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli koota aiheesta uusinta tutkimustietoa. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta nousivat seuraavat teemat: autismin kirjon lasten ikätoverit, ympäristö, toisto, kehotukset ja vihjeet, mallittaminen ja asiakaslähtöisyys. Teemahaastattelun tarkoituksena oli selvittää, miten nämä teemat näkyvät autismin kirjon lasten käytännön toimintaterapiassa. Kirjallisuuskatsauksemme toi vahvistusta sille, että toimintaterapeuttien työssään käyttämiä vuorovaikutuksen keinoja on tutkittu. Suurimmalla osalla interventioista, joissa niitä käytettiin, on ollut positiivisia vaikutuksia autismin kirjon lasten vuorovaikutukseen.

Aineiston arviointi

Kirjallisuuskatsauksen aineisto koostui yhdeksästä tutkimusartikkelista. Nämä artikkelit ovat peräisin erilaisista terveys-, lääke- ja hoitotieteen sähköisistä tietokannoista ja ne on valittu ensimmäisen tutkimuskysymyksen perusteella. Tutkimusartikkelit valittiin sisäänotto - ja poissulkukriteerien mukaan. Viimeisessä vaiheessa luettiin tarkemmin tutkimusartikkelien sisältö.

Mahdollisesti autismi-aiheen ajankohtaisuuden vuoksi eri tietokannoissa oli saatavilla paljon tietoa keinoista, joilla voidaan tukea autismin kirjon lasten vuorovaikutusta. Toisaalta tutkimusartikkeleita, joissa vuorovaikutuksen tukemisen menetelmä oli kuvattu tarpeeksi tarkasti ja interventio oli toteutettavissa päiväkotiympäristössä, oli melko rajoitetusti. Suurin osa tutkimuksista oli toteutettu Yhdysvalloissa, jossa lapset aloittavat esikoulun jo 5 -vuotiaina. (University of Illinois at Urbana-Champaign:n.d). Tämä todennäköisesti vaikutti siihen, että löysimme ainoastaan yhden päiväkotiympäristössä toteutetun tutkimuksen.

Teemahaastattelu toteutettiin kahdelle toimintaterapeutille. Haastattelun toteutus onnistui hyvin ja saimme toimintaterapeuteilta paljon käytännön kokemukseen perustuvaa tietoa tutkimuksista esille nousseista vuorovaikutuksen tukemisen keinoista. Toiminta-

terapeuteilla oli erilaiset työnkuvat, minkä ansiosta saimme monipuolisen kuvan terapia- ja arviointityöstä.

Luotettavuus

Kirjallisuuskatsaukseen kootut tutkimusartikkelit olivat tuoreita, sillä kaikki niistä oli kirjoitettu vuonna 2008 tai sen jälkeen. Tieteellisten aikakauskirjojen, joihin artikkelit oli kirjoitettu, vaikutuskertoimet olivat melko matalat eli niiden artikkeleihin ei ole juuri viitattu muissa tiedonlähteissä. Tämä voi johtua osin siitä, että lehdet sisältävät aiheeltaan hyvin rajattua tietoa, mutta voi viitata myös siihen, etteivät artikkelit ole kovin tunnettuja tai laatunsa vuoksi arvostettuja. Monen aineistoon kuuluvan tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa lisäksi se, että tutkimusten otos on ollut hyvin pieni, esimerkiksi kolme osallistujaa, mikä myös heikentää merkittävästi tulosten yleistettävyyttä. Kirjallisuuskatsauksen aineisto on melko pieni, mikä myös osaltaan vaikuttaa tulosten luotettavuuteen.

Aineistoomme kuuluvista tutkimusartikkeleista ainoastaan yhden sisältämä interventio ei merkittävästi parantanut ja lisännyt tutkimuskohteina olleiden lasten vuorovaikutusta. Mahdollisena syynä onnistuneiden interventioiden lisäksi on se, että positiivisilla tutkimustuloksilla on suurempi todennäköisyys tulla julkaistuksi, kuin tutkimustuloksilla, joiden mukaan interventiolla ei ole ollut ollenkaan vaikutusta tai se on ollut negatiivinen.

Haastateltavina meillä oli vain kaksi toimintaterapeuttia, joten emme pysty tekemään yleistyksiä pienen haastatteluotoksen perusteella. Haastattelusta saamaamme materiaaliin vaikutti myös se, että teimme haastattelun ryhmähaastattelun muodossa, jolloin haastateltavat kuuluivat toistensa vastaukset ja viittasivat usein omista vastauksistaan toisen haastateltavan kommentteihin.

Tavoitteiden ja työn onnistuminen

Onnistuimme löytämään tutkimusartikkeleista vuorovaikutuksen tukemisen keinoja, joita on mahdollista soveltaa päiväkotiympäristössä. Kokeilimme monipuolisesti eri hakusanayhdistelmiä etsiessämme tutkimusartikkeleita ja löysimme tutkimuskysymysten kannalta olennaiset tutkimukset. Teemahaastattelun avulla saimme paljon käytännön kokemuksiin perustuvaa tietoa sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemisen keinojen käytöstä terapiassa ja arviointityössä. Haastattelusta saamaamme aineistoon vaikutti se,

että lähetimme haastattelurungon etukäteen toimintaterapeuteille, jolloin heillä oli mahdollisuus valmistautua haastatteluun etukäteen. Nauhoitimme haastattelun sekä litte-roimme sen, jotta tuloksista ei jäisi puuttumaan mitään olennaista.

Jatkokehittämissideoita

Tutkimusartikkeleita etsiessä emme löytäneet päiväkotiympäristöön sijoittuvaa tutkimustyötä autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinoista. Kaikki tutkimukset, jotka otimme mukaan kirjallisuuskatsaukseen, oli toteutettu muissa ympäristöissä, kuten esimerkiksi koulussa. Vuorovaikutuksen tukeminen päiväkotiympäristössä voisi olla yksi uusi tutkimusaihe.

Jatkokehittämissideana voisi olla kartoittaa esimerkiksi haastattelumuodossa päiväkodin henkilökunnan kokemuksia yhteistyöstä toimintaterapeuttien kanssa vuorovaikutuksen tukemisessa. Kokeeko päiväkodin henkilökunta yhteistyön toimintaterapeuttien kanssa hyödylliseksi? Ovatko he saaneet yhteistyön tuloksena käyttökelpoisia vuorovaikutuksen tukemisen keinoja, joita on mahdollista soveltaa päiväkotiryhmään? Kokeeko päiväkodin henkilökunta yhteistyön sujuvaksi?

Lähteet

- Aamulehti 2012. Autismin taustalla on geeniverkoston vaurioituminen. Verkkodokumentti. Päivitetty 10.2.2012.
<<http://www.aamulehti.fi/Terveys/1194721805958/artikkeli/autismin+taustalla+on+geeniverkoston+vaurioituminen.html>>. Luettu 13.9.2012.
- Aamulehti 2012. Tutkimus: Liikennesaasteet lisäävät autismin vaaraa - Riski jo odotusaikana. Verkkodokumentti. Päivitetty 27.11.2012
<<http://www.aamulehti.fi/Terveys/1194779806760/artikkeli/tutkimus+liikennesaasteet+liisaavat+autismin+vaaraa+-+riski+jo+odotusaikana.html>>. Luettu 5.12.2012.
- Audet, Lisa 2010. Enhancing social relationships and communication in individuals with an autism spectrum disorder. Teoksessa Miller, Heather – Watling, Renee (toim.): Autism – A Comprehensive Occupational Therapy Approach. Maryland: AOTA Press.
- Autismi- ja Aspergerliitto ry – Aune-hanke – Vaalijalan kuntayhtymä – Vammaispuolustajien turvaaminen rakennemuutoksen oloissa -hanke 2007. Lapsuusiän autismi ensiopas perheille. 1. painos. Verkkodokumentti.
<<http://www.autismiliitto.fi/files/519/Ensiopas.pdf>>. Luettu 24.8.2012.
- Autismi- ja Aspergerliitto ry n.d.. Kuntoutuminen. Verkkodokumentti.
<www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo/autismi/kuntoutuminen>. Luettu 8.1.2013.
- Autismi -ja Aspergerliitto ry n.d.. Laaja tutkimushanke eurooppalaisten autismin kirjon lasten kuntoutuspalveluista. Verkkodokumentti.
<http://www.autismiliitto.fi/ajankohtaista/laaja_tutkimushanke_eurooppalaisten_autististen_lasten_kuntoutuspalveluista.1357.news>. Luettu 10.10.2012.
- Bennett, Sally – Bennett, John W. 2000. The Process of Evidence-Based Practise in Occupational Therapy: Informing Clinical Decisions. Australian Occupational Therapy Journal 47 (4). 171.
- Case-Smith, Jane – O'Brian, Jane Clifford 2010. Occupational Therapy for Children. Sixth Edition. Missouri: Elsevier
- Gillberg, Christopher 1999: Autismi ja autismin sukuiset häiriöt lapsilla, nuorilla ja aikuisilla. 2. uudistettu painos. Helsinki: Bokförlaget.
- Helsingin kaupunki 2010. Erityisryhmä ja integroitu erityisryhmä. Verkkodokumentti.
<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/P_iv_hoito/P_iv_kodit/Tuki+varhaiskasvatuksessa/pk_erytisryhmat_kuvaus>. Luettu 10.10.2012.
- Helsingin kaupunki 2012. Leppäkertut. Verkkodokumentti. <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/P_iv_hoito/P_iv_kodit/P_iv_koti+Puotila/leppakertut>. Luettu 29.10.2012.
- Helsingin Sanomien arkisto 2012. Vanhempien ikä voi lisätä autismiriskiä. Verkkodokumentti. <https://www.hs.fi/yritykset/sanomaarkisto/artikkeli.do?id=HS20120521SI1TL02o2p&hakusanat=autis*&pvm=%23%3D20110913&alkaen=&loppuen=&lehti=kaikki& sivu =2&tulokset=69&lyhenne=HS&artikkeli=19&haku=HITE>. Luettu 10.10.2012.

Hilton, Claudia 2010. Social skills for children with an autism spectrum disorder. Teoksessa Miller, Heather – Watling, Renee (toim.): *Autism – A Comprehensive Occupational Therapy Approach*. Maryland: AOTA Press.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2010. *Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Tammi.

Hoffman, Tammy – Bennett, Sally – Del Mar, Chris 2010. *Evidence - Based Practice Across the Health Professions*. Australia: Elsevier.

Hyrkkö, Päivi 2001. Vuorovaikutus ja jaettu toiminta ennen puheen kehitystä – näkökulma varhaiseen kommunikointiin autismissa. Teoksessa Hakala, Leila – Hyrkkö, Päivi – Manninen, Pia – Oesch, Hanni – Salo, Marketta – Siikanen, Maritta (toim.): *Jaettu ilo – Autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kehittäminen*. Some-ro: Puheterapeuttien Kustannus Oy.

Iivanainen, Matti 2012. Syrjäytymisen ytimeen pitää pureutua. Mielipidekirjoitus. Verkkodokumentti. <<https://www.hs.fi/yritykset/sanoma-arkisto/artikkeli.do?id=HS20120924S11MP0284p&hakusanat=syrj%C3%A4ytyminen+neurologset+h%C3%A4iri%C3%B6t&pvm=&alkaen=&loppuen=&lehti=kaikki&sivu=1&tulokset=8&lyhenne=HS&artikkeli=1&aku=HITE>>. Luettu 17.10.2012.

Ikonen, Oiva – Suomi, Alpo 1998. Kasvatuksellinen kuntoutus ja opetus. Teoksessa Halme, Aila – Ikonen, Oiva – Kerola, Kyllikki – Kujanpää, Sari – Norvapalo, Päivi – Suomi, Alpo (toim.): *Autismi teoriasta käytäntöön*. Juva: Atena Kustannus Oy.

Iltta-Sanomien 2012. Maidosta hurja väite: ”Tappaa kaiken elävän”. Verkkodokumentti. Päivitetty 4.5.2012. <<http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288466628097.html>>. Luettu 13.9.2012.

Johansson, Kirsi 2007. Kirjallisuuskatsaukset - Huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa (toim.): *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, Tutkimuksia ja raportteja A:5 1/2007. Turku: Digipaino - Turun Yliopisto.

Jung, Sunhwa – Sainato, Diane M. – Davis, Carol A. 2008. Using high-probability request sequences to increase social interactions in young children with autism. *Journal of Early Intervention* 30 (3). 163 – 187.

Kasari, Connie – Rotheram-Fuller, Erin – Locke, Jill – Gulsrud, Amanda 2012. Making the connection: randomized controlled trial of social skills at school for children with autism spectrum disorders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 53 (4). 431 – 439.

Kerola, Kyllikki – Kujanpää, Sari – Timonen, Tero 2001. *Autismikuntoutus*. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kerola, Kyllikki – Kujanpää, Sari – Timonen, Tero 2009. *Autismin kirjo ja kuntoutus*. Juva: PS -kustannus.

Kielinen, Marko 2005. Autism in Northern Finland: A prevalence, follow-up and descriptive study of children and adolescents with autistic disorder. Verkkodokumentti. <<http://herkules.oulu.fi/isbn9514276221/isbn9514276221.pdf>>. Luettu 1.11.2012.

Koegel, Robert L. – Vernon, Ty W. – Koegel, Lynn K. 2009. Improving social initiations in young children with autism using reinforcers with embedded social interactions. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 39. 1240 – 1251.

Kontio, Elina – Johansson, Kirsi 2007. Systemaattinen tarkastelu alkuperäistutkimuksien laatuun. Teoksessa Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, Tutkimuksia ja raportteja A:5 1/2007. Turku: Digipaino - Turun Yliopisto.

Korpela, Raija 2004. Autismi. Teoksessa Sillanpää, Matti – Herrgård, Eila – Iivanainen, Matti – Koivikko, Matti – Rantala, Heikki (toim.): Lastenneurologia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Launonen, Kaisa 2007. Vuorovaikutus - kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Jyväskylä: Kehitysvammaliitto ry.

Lerna, A. – Esposito, D. – Conson, M. – Russo, L. – Massagli, A. 2012. Social-communicative effects of the Picture Exchange Communication System (PECS) in Autism Spectrum Disorders. *Interaction Journal Communication Disorders* 47 (5). 609 – 17.

Liber, Daniella B. – Frea, William D. – Symon, Jennifer B. G. 2008. Using time-delay to improve social play skills with peers for children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 38 312 – 323.

Mannerheimin lastensuojeluliitto – Lastensuojelun keskusliitto – Väestöliitto – Pelastakaa lapset ry – Suomen vanhempainliitto 2012. Ihan tavallisia asioita. Verkkodokumentti. <www.tavallisia.fi>. Luettu 29.10.2012.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d.. Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät ja muuttuvat. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/O_1-vuotias/sosiaalinen_kehitys/>. Luettu 22.10.2012.

Manninen, Pia – Oesch, Hanni 2001. Kielenkehityksen ja kommunikoinnin erityispiirteitä autistisilla henkilöillä. Teoksessa Hakala, Leila – Hyrkkö, Päivi – Manninen, Pia – Oesch, Hanni – Salo, Marketta – Siikanen, Maritta (toim.): Jaettu ilo – Autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kehittäminen. Somero: Puheterapeuttien Kustannus Oy.

Moilanen, Irma – Mattila, Marja-Leena – Loukusa, Soile – Kielinen, Marko 2012. Autismikirjon häiriöt lapsilla ja nuorilla. <http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/etusivu?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo10395&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=haku&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_hakusana=autismi>. Luettu 18.10.2012.

Olson, Lorette Joan 2010. Teoksessa Kramer, Paula – Hinojosa, Jim (toim.): *Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy*. Third Edition. Philadelphia: WoltersKluwer/Lippincott Williams & Wilkins

Owens, Gina – Granader, Yael – Humphrey, Ayla – Baron-Cohen, Simon 2008. LEGO therapy and the Social Use of Language Programme: an evaluation of two social skills interventions for children with high functioning autism and Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 38 1944 – 1957.

Pudas-Tähkä, Sanna-Mari – Axelin, Anna 2007. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajausta, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, Tutkimuksia ja raportteja A:5 1/2007. Turku: Digipaino - Turun Yliopisto.

Richmond Mancil, G.– Conroy, Maureen A. – Haydon, Todd F. 2009. Effects of a modified milieu therapy intervention on the social communicative behaviors of young children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 39. 149 – 163.

Rigby, Patty – Rodger, Sylvia 2006. Teoksessa Rodger, Sylvia – Ziviani, Jenny (toim.): *Occupational Therapy with Children*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa 2005. Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.): *Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Räty, Kari 1998. Diagnostiikka. Teoksessa Halme, Aila – Ikonen, Oiva – Kerola, Kyllikki – Kujanpää, Sari – Norvapalo, Päivi – Suomi, Alpo (toim.): *Autismi teoriasta käytäntöön*. Juva: Atena Kustannus Oy.

Salo, Saara 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, Jari (toim.): *Pesästä lentoon - Kirja lapsen kehityksestä lapsen kasvattajalle*. Helsinki: WSOY.

Satakunnan AUNE- hanke nd.. Sosiaaliset tarinat. Verkkodokumentti. <http://www.satshp.fi/sataehp/aune/sos_taidot/sosiaaliset_tarinat.php>. Luettu 26.1.2013.

Shattuck, Paul T. 2006. The Contribution of Diagnostic Substitution to the Growing Administrative Prevalence of Autism in US Special Education. *Pediatrics* 117 (4). 1028.

Siikanen, Maritta 2001. Lapsen kielen kehitys. Teoksessa Hakala, Leila – Hyrkkö, Päivi – Manninen, Pia – Oesch, Hanni – Salo, Marketta – Siikanen, Maritta (toim.): *Jaettu ilo – Autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kehittäminen*. Somero: Puheterapeuttien Kustannus Oy.

Sourander, André – Aronen, Eeva 2011. Lastenpsykiatria. Teoksessa Lönnqvist, Jouko – Henriksson, Markus – Marttunen, Mauri – Partonen, Timo (toim.): *Psykiatria*. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy.

Stephens, Carolyn E. 2008. Spontaneous imitation by children with autism during a repetitive musical play routine. *Autism: The International Journal of Research and Practice* 12 (6). 645 – 671.

Stolt, Minna – Routasalo, Pirkko 2007. Tutkimusartikkelien valinta ja käsittely. Teoksessa Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa (toim.): *Syste-*

maattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, Tutkimuksia ja raportteja A:5 1/2007. Turku: Digipaino - Turun Yliopisto.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry nd..Toimintaterapia. Verkkodokumentti. Päivitetty 24.02.2012. <<http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia.html>>. Luettu16.1.2013.

Taloussanomat 2012. Syö näin ja altistu autismille. Verkkodokumentti. <<http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2012/04/18/syo-nain-ja-altistu-autismille/201227632/12>>. Luettu 13.9.2012.

Tuomi,Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

University of Illinois at Urbana-Champaign:n.d. U.S. Education System (For Your Children). Verkkodokumentti. <http://www.counselingcenter.illinois.edu/?page_id=135>. Luettu 27.1.2013.

Vilén, Marika – Leppämäki, Päivi – Ekström, Leena 2005. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 1. – 2. uudistettu painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kirjallisuuskatsauksen tutkimusartikkelit

Tutkimus	Tutkimuksen tekijä(t), tutkimuspaikka ja julkaisu-vuosi	Tietokanta ja julkaisun nimi	Tutkimuksen tarkoitus	Keskeiset tulokset
Effects of a modified milieu therapy intervention on the social communicative behaviors of young children with autism spectrum disorders.	Mancil, G. Richmond; Conroy, Maureen A.; Haydon, Todd F. 2009	Cinahl Journal of Autism and Developmental Disorders	Arvioida Milieu Therapy-menetelmää yhdistettynä Functional Communication Training (FCT) menetelmään poikkeavien toiminnallisten vuorovaikutustapojen korvaamiseksi autismin kirjon lapsilla.	Lasten poikkeava käytös väheni samanaikaisesti kun kommunikatiivasteiden määrä kasvoi.
Impact of the Learn to Play program on play, social competence and language for children aged 5-8 years who attend a specialist school	Stagnitti, Karen; O'Connor, Chloe; Sheppard, Loretta 2012	Cinahl ja OtdBase Australian Occupational Therapy Journal	Tutkia Learn to Play -ohjelman vaikutusta lasten leikin, kielen ja sosiaalisten taitojen väliseen suhteeseen.	Learn the Play -ohjelma lisäsi kaikkien lasten sosiaalista vuorovaikutusta ja kielenkäyttöä sekä vähensi sosiaalista irrallisuutta.
Improving social initiations in young children with autism using reinforcers with embedded social interactions.	Koegel, Robert L.; Vernon, Ty W.; Koegel, Lynn K. 2009	Cinahl Journal of Autism and Developmental Disorders	Selvittää kahden erilaisen intervention: "The non-embedded reinforcer condition" ja "The embedded social condition" vaikutusta lapsilähtöiseen vuorovaikutukseen.	"The embedded social condition" - interventio lisäsi enemmän lapsilähtöistä sosiaalista osallistumista kuin "The non-embedded reinforcer condition" - interventio.
LEGO Therapy and the Social Use of Language Programme: An Evaluation of Two Social Skills Interventions for Children with High Functioning Autism and Asperger Syndrome	Owens, Gina; Granader, Yael; Humphrey, Ayla; Baron-Cohen, Simon 2008	Cinahl ja PubMed Journal of Autism and Developmental Disorders	Arvioida LEGO therapy -menetelmän ja Social Use of Language Programme -menetelmän vaikutusta autististen ja Aspergerin oireyhtymän lasten sosiaalisiin taitoihin.	LEGO therapy ja Social Use of Language Programme ryhmien kommunikaatio ja sosiaaliset taidot eivät parantuneet merkittävästi verrattuna kontrolliryhmään. Lasten häiriökäyttäytymisen kuitenkin väheni.

Tutkimus	Tutkimuksen tekijä(t), tutkimuspaikka ja julkaisuvuosi	Tietokanta ja julkaisun nimi	Tutkimuksen tarkoitus	Keskeiset tulokset
Making the connection: randomized controlled trial of social skills at school for children with autism spectrum disorders	Kasari, Connie; Rotheram-Fuller, Eerin; Locke, Jill; Gulsrud, Amanda 2012	PubMed Journal of Child Psychology and Psychiatry	Tutkimus vertailee kahta interventiota, Child-assisted intervention sekä Peer-mediated intervention, joiden tarkoituksena on parantaa sosiaalisia taitoja autismin kirjon lapsilla.	Ikätoverilähtöinen interventio oli usealla osa-alueella tehokkaampi kuin lapsiavusteinen interventio.
Social-communicative effects of the Picture Exchange Communication System (PECS) in Autism Spectrum Disorders.	Lerna, Anna; Esposito, Dalila; Conson, Massimiliano; Russo, Luigi; Massagli, Angelo 2012	Cinahl International Journal of Language and Communication Disorders	Tutkimus vertaa Picture Exchange Communication System (PECS)-menetelmän ja Conventional Language Therapy-menetelmän vaikutusta autismin kirjon lasten sosiaaliin ja kommunikaatioon liittyviin taitoihin.	PECS -interventio voi parantaa sosiaalisia - ja kommunikaatitaitoja autismin kirjon lapsilla.
Spontaneous imitation by children with autism during a repetitive musical play routine.	E. Stephens, Carolyn 2008	Cinahl Autism: the International Journal of Research and Practice	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten musikaalinen ja vuorovaikutuksellinen ympäristö yhdessä voivat lisätä autismin kirjon lasten imitaatioita.	Lasten spontaani imitaatio tutkijan mallin mukaan lisääntyi.
Using High-Probability Request Sequences to Increase Social Interactions in Young Children With Autism	Jung, Sunhwa; Sainato, Diane M.; Davis, Carol A. 2008	Cinahl Journal of Early Intervention	Arvioidaan Using High-Probability Request Sequences -menetelmää. Tutkimuksessa mitataan korkean ja matalan todennäköisyyden kehotuksia.	Matalan todennäköisyyden kehotukset lisääntyivät tutkimuksen kohteena olevilla lapsilla. Tutkittavien lasten omaaloitteinen sosiaalinen vuorovaikutus lisääntyi.
Using Time-delay to Improve Social Play Skills with Peer for Children with Autism	Liber, Daniella B.; Frea, William D.; Symon, Jennifer B. G. 2008	Cinahl Journal of Autism and Developmental Disorders	Arvioidaan Time-delay -menetelmän käytön vaikutusta autismin kirjon lasten leikkitaitoihin sekä ikätoverien kanssa toimimiseen.	Time-delay -menetelmä opetti tehokkaasti kolmelle tutkittavalle lapselle sosiaalisia leikkitoimintoja, joissa he pysyivät mukaan ikätovereita leikkimään.

Teemahaastattelurunko

Taustatietoja:

- Nimi, ammatti ja työpaikka
- työnkuva/työkokemus autismin kirjon lasten parissa

Ikätoveriryhmän käyttö:

- integroidun ryhmän käyttö autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinona (ryhmässä mukana tyypillisesti kehittyneitä saman ikäisiä lapsia)
- erityisryhmän käyttö autismin kirjon lasten vuorovaikutuksen tukemisen keinona (kaikki ryhmän lapset ovat autistisia)

Ympäristö:

- luonnollisen ympäristön käyttö autismin kirjon lapsen vuorovaikutuksen tukemisen keinona (voi tarkoittaa esim. lapsen koti- tai kouluympäristöä)
- ympäristön muuttaminen vuorovaikutuksen tukemisen keinona

Kehotukset, pyynnöt ja vihjeet:

- kehotusten, pyyntöjen ja vihjeiden käyttö autismin kirjon lasten vuorovaikutusta tukemisen keinona

Mallittaminen:

- mallittamisen käyttö vuorovaikutuksen tukemisen keinona (lapsi tai aikuinen näyttää mallia)

Toisto:

- toiston merkitys vuorovaikutuksen tukemisen keinona
- oppimistilanteen toistaminen samanlaisena/ soveltaminen

Asiakaslähtöisyys:

- Lapsen mielenkiinnonkohteiden (lempiesineiden ja -toimintojen) huomiointi vuorovaikutuksen tukemisen keinona